

STANDARD ŽIVOTA

„TATA, KUPI MI AUTO...”

(Pojava potrošačkog društva)

Koje su s ičnosti, a koje razlike između potrošačkog društva u socijalističkoj Jugoslaviji i potrošačkog društva danas u tvojoj zemlji?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

DIO ZA UČITELJE

Današnje generacije djece i mladih ljudi odrastaju i sazrijevaju u potrošačkom društvu, koje je u većoj ili manjoj mjeri dio njihove svakodnevice. „Imati, dakle biti“ gotovo je postao moto suvremenog svijeta, a mladi ga nerijetko bezrezervno prihvaćaju.

Razotkriti učenicima kada i na koji način se potrošačko društvo u njihovim zemljama počelo razvijati, koje su karakteristike te rane faze potrošačkog društva može biti intrigantno i zanimljivo, osobito uz metodu samostalne analize raznolikih izvora. Analizom ključnih pojmoveva koji karakteriziraju potrošačko društvo proučavanog razdoblja i suvremenog potrošačkog društva učenici bi mogli doći do zanimljivih i zabavnih zaključaka o sličnostima i razlikama nekad i sad.

Ova se radionica može održati u sklopu nastavne cijeline: Svijet nakon Drugog svjetskog rata, tj. nakon obrađene nastavne teme o socijalističkoj Jugoslaviji, kako bi učenici, uz prethodno znanje o političkom i gospodarskom uređenju, mogli shvatiti specifičnosti pojave i razvoja potrošačkog društva u njoj.

Radionica se može koristiti na više načina, kroz jedan školski sat, blok sat ili dva odvojena školska sata. Učitelj može izabrati samo neke skupine izvora koje smatra zanimljivim i dostatnim za obradu ove teme i obraditi je u jednom školskom satu, a može obraditi svih 10 podtema u okviru blok sata.

ZADACI

- Učenici trebaju saznati o pojavi potrošačkog društva u trima republikama socijalističke Jugoslavije, o glavnim pokazateljima razvoja potrošačkog društva, simbolima potrošačkog društva od 50-ih do 80-ih, odnosu potrošnje u usporedbi prema nekim europskim zemljama, specifičnostima potrošačkog društva u socijalističkoj Jugoslaviji, očekivanjima i nadama s jedne, a poteškoćama i razočarenjima s druge strane, o prođoru potrošačkog društva na selo i zapostavljenosti sela, o utjecaju potrošačkog mentaliteta na stavove o ženi.
- Razvijati kod učenika sposobnost kritičkog pristupa i vrednovanja izvornog materijala (teksta, fotografije, karikature, tablica, grafikona), osposobljavati učenike za uočavanje «skrivenih» poruka i podataka, za analiziranje statističkih podataka, za uspoređivanje izvora, za aktualizaciju problema i pojave u prošlosti, za izradu vlastitih grafova i tablica.
- Razvijati interes za multiperspektivnost, razvijati sposobnost uživljavanja (empatije), razvijati sposobnost postavljanja vlastitih stavova i mišljenja, razvijati interes i sposobnost za timski rad.

CILJ

Upoznavanje pojave, razvoja i specifičnosti potrošačkog društva u socijalističkoj Jugoslaviji; poticanje rasprave o pokazateljima potrošačkog mentaliteta u razdoblju od 50-ih do 80-ih godina i uspoređivanje tih pokazatelja s današnjim obilježjima potrošačkog društva.

TIJEK RADIONICE	<p>1. korak: Učenike treba uvesti u temu postavljanjem pitanja: <i>Što za vas znači potrošačko društvo tj. koje asocijacije imate na pojam potrošačkog društva?</i> Učeničke odgovore (tzv. <i>brain storm</i>) učitelj zapisuje na ploču u stupcu. Ti će nam pojmovi trebati na kraju sata, nakon obrađene teme radi odgovora na ključno pitanje. (2-3 min)</p> <p>2. korak: Formiramo 10 skupina od 2-3 učenika/ce. Podijelimo im izvorne materijale po skupinama i dajemo im upute za rad. Tijekom 15 minuta učenici obrađuju izvore i odgovaraju na pitanja koja ih vode do odgovora na ključno pitanje svoje skupine izvora tj. njihove podteme.</p> <p>3.korak: Svaka skupina izlaže zaključke o svojim izvorima slijedeći postavljena pitanja , te daje odgovor na svoje ključno pitanje(do 60 min). Odgovore na ključno pitanje učitelj zapisuje na ploču.</p> <p>4. korak: Uspoređujemo pojmove tj. učeničke asocijacije koje smo zapisali na početku i pojmove koji su se najčešće spominjali tijekom radionice i koji simboliziraju potrošačko društvo proučavanog vremena i prostora (5min). Učenici uočavaju razlike između potrošačkog društva u socijalističkoj Jugoslaviji i suvremenog potrošačkog društva u kakov oni žive i odgovaraju na ključno pitanje čitave teme(5min).</p>
------------------------	--

DIO ZA UČENIKE

KONTEKSTUALIZACIJA

Potrošačko društvo u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji nastaje i razvija se u specifičnim okolnostima socijalističke Jugoslavije i njezina „privrednog čuda“, ali i u okolnostima europskog poslijeratnog „zlatnog doba“ u društvenom i gospodarskom smislu.

Jugoslavija je svojim posebnim uređenjem samoupravnog socijalizma bila nešto liberalnija od ostalih socijalističkih zemalja istočne Europe, te je s pravom neki nazivaju zapadnom oazom u socijalističkom svijetu. Njezine su granice bile otvorene, te je stoga bila izložena zapadnoeuropskim potrošačkim utjecajima koji su postali pokretač razvoja potrošačkog društva u njoj. Iako su nacionalna, ideološka i druga pitanja bila neriješena, a niti demokratske slobode nisu poštovane, potrebe stanovništva su rasle iz desetljeća u desetljeće, standard se povećavao. Premda potrošačko društvo nije doseglo svoj vrhunac za vrijeme trajanja Jugoslavije zbog sveopće društvene i ekonomске krize 70-ih godina, trošilo se sve više i više, čak i iznad mogućnosti. Kako socijalističko društvo ipak nije moglo biti društvo jednakih, činjenica je da su u određenom blagostanju, potrošnji i porastu standarda uživali neki više, a neki manje.

1. skupina

PROBLEMI NAKON DRUGOG SVJETSKOG RATA

S kojim su se probemima suočava i stanovnici, a s kojima vlasti u posijeratnoj Jugosaviji?

1 SVJEDOČANSTVO O HUMANITARNOJ POMOĆI NAKON 2. SVJETSKOG RATA

“Bilo je vrlo teško nakon rata. Glad i neimaština. Bilje je neka organizacija UNRA – uopće ne znam što je to točno značilo. Nešto s Ujedinjenim narodima. Preko nje smo dobivali nekakvu humanitarnu pomoć. Simbol im je bio dvije ruke u stisku i taj je znak bio svuda na njihovim vrećama hrane koja nam je stizala. Najviše su nam slali pšenicu i onda bi je dijelili ljudima na vreće, a ljudi bi onda mijenjali pšenicu u trgovinama za gotovi kruh. Stizalo je i dosta konzervi. Za sportaše su znali doći i paketi u kojima je bilo čokolade, keksa, med... Kasnije su nam počeli stizati i paketi od rodbine iz Amerike. Oni su nam slali odjeću i obuću. Tako sam od neke rodice iz Amerike koju uopće nisam poznavao dobio krasnu košulju, havajsku, na palme... Nosio sam je kroz cijelu srednju školu. Baš sam je volio.

...Mi djeca najsretniji smo bili kad bi stigao paket iz Amerike od dunda Iva. Bilo bi tu lijepo robe, cipela... Najgore bi bilo ako baš ništa ne odgovara tvojoj veličini. A nas je bilo sedmoro djece, a dundo Ivo nije znao točno koliki smo.”

Marinko Jurica, profesor u mirovini, Dubrovnik

2 ŠVERC “MODERNIM STVARČICAMA”

50-ih godina 20.st. dok je trajalo racionalizirano snabdijevanje nekim robama, vladala je takva potrošačka psihoza da bi se kupovalo sve što je bilo racionalizirano bez obzira na stvarne potrebe. Stari trgovac Pavo, višegodišnji udovac, imao je duže vremena zalihu od nekoliko stotina kutija paste za zube. Jednog dana razglasiti da svakoj osobi pripada po jedna kutija te paste i prodaja je odmah planula. Njegova stalna mušterija Ane, koja je koristeći neke pošiljke iz Amerike, znala i sama ponekad prodati po koju „modernu stvarčicu“ zatražila je „svoj“ kalodont.

„Što će ti kalodont kad nemaš zube?“ upitao je Pavo, a ona će: „Kad si dolazio kupovat’ ženske čarape i gaćice ja te nijesam pitala što će ti kad nemaš ženu!“

A.Kobašić: *Prilozi za kroniku razvoja posljeračnog Dubrovnika, časopis Dubrovnik 5-6/1984.*

3 PROPAGANDNI PLAKAT

Tekst na plakatu:
“Borimo se
protiv
špekula i
crne burze”

Plakat iz
ranih 50.tih
god

1. Zašto je stiza a humanitarna pomoć u godinama nakon 2. svjetskog rata? Koji proizvodi stižu u najvećim kojicama?
2. Koji se proizvodi u tekstu nazivaju «modernim stvarčicama»?
3. Potražite u tekstu dio koji govori da se i u oku nostima niskog standarda može nazrijeti potrošački mentalitet!
4. Koje sve mogućnosti stvaraju «paketi iz Amerike»?
5. Objasnite simboliku boja na plakatu!

S i jedom ovih pitanja napravite prikaz zadanih izvora i odgovorite na klijentno pitanje.

2. skupina POKAZATELJI RAZVOJA POTROŠAČKOG DRUŠTVA

U kojem razdoblju do až do pojave i razvoja potrošačkog društva u socijalističkoj Jugoslaviji i kako se to, slijedom ovih izvora, očituje?

1

UDIJE NEKIH SEGMENTATA POTROŠNJE U UKUPNOJ OSOBNOJ POTROŠNJI (U %)

	1952	1965	1972
Prehrana	53,9	43,2	39,5
Piće i duhan	13,6	9,4	11,3
Odjeća i obuća	18,8	15,4	13,7
Namještaj i oprema za domaćinstvo	4,8	8,1	10,2
Promet i veze	1,8	6,4	9,4
Higijena i zdravlje	2,6	3,5	4,1
Kultura i raznovreda	0,7	3,3	3,8

Skupina autora: Trideset godina socijalističke Jugoslavije, Monos, Beograd, 1975.

2

PORAST POTROŠNJE

Potrošnja električne energije po stanovniku:

1952	17,3 kWh
1972	369,4 kWh

Broj električnih štednjaka na 1000 stanovnika:

1952	1,0
1972	194,6

Broj automobila na 1000 stanovnika:

1950	0,4
1973.	54,4

Skupina autora: Trideset godina socijalističke Jugoslavije, Monos, Beograd, 1975.

3

POPULARNA PJEŠMA

Jedna od najpopularnijih pjesama 60-ih bila je «Moja mala djevojčica» koja je pobijedila na prvom opatijskom festivalu 1958.

Evo kako glasi refren:

«... Tata, kupi mi auto, bicikl i romobil,
kupi mi zeku i medu, kolica Jugovinil.
Tata, kupi kolača, bombona i naranče dv'je,
još jednu malenu bebu,
velim ti da je to sve...»

Pjesma završava stihom:

«Tata, kupi mi sve...!»

1. U kojem segmentu osobne potrošnje uočavamo porast, a u kojem pad između 1952. i 1972.? Zašto nam upravo ti podaci ukazuju na razvoj potrošačkog društva?
2. Na što nam sve može ukazivati pad potrošnje na hranu, odjeću i obuću od 1965. do 1972. a porast potrošnje na sve ostale segmente?
3. Na koji zaključak upućuje tekst pjesme iz 3. izvora?

“Gotovo je redovita pojava da potrošač u osječkim prodavaonicama gubi prilično vremena pri kupovini razne robe, čekajući da dođe na red. I zbog toga često napušta prodavaonicu nezadovoljan. Tome pridonosi i činjenica da m43.44 552.14 -0.96 10.08 6794037d14 Tc 0 Td0051(b)-195(e59(vfc-35(c)-35(a)-35(d)-39(a)-35(0.0(az()]TJ/C

PORAST BROJA SAMOPOSLUGA I ROBNIH KUĆA

“Prva hrvatska i jugoslavenska samoposluga otvorena je 1954. u Ivancu, šest godina nakon prve britanske samoposluge. 1950. god. u Hrvatskoj je bilo 7 030 trgovina uključujući 4 robne kuće (na oko 3,9 milijuna stanovnika), a 1970. ima već 15 771 trgovina, od čega je 607 samoposluga i 13 robnih kuća (na oko 4,4 milijuna stanovnika).”

Igor Duda: Upotrazi za blagostanjem, Zagreb, 2004.

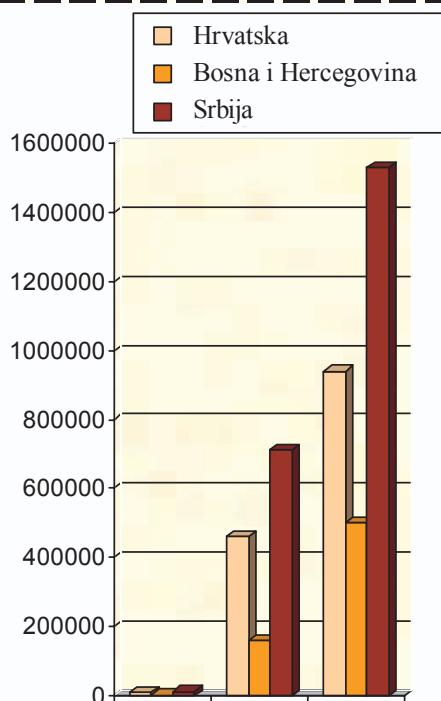
4. skupina

USPOREDBA S NEKIM EUROPSKIM ZEMLJAMA

Iako je Jugosavija 60-ih doživjeo «potrošački bum» što se najčešće mjeri kroz kupnju tehničke robe i automobila, što možete iz ovih izvora zaključiti o razvijenosti potrošačkog društva u njoj u odnosu na ostale europske zemlje?

1 UKUPAN BROJ TELEVIZORA PO REPUBLIKAMA

2 BROJ STANOVNika PO TELEVIZORU U EUROPSKIM ZEMLJAMA 1967.

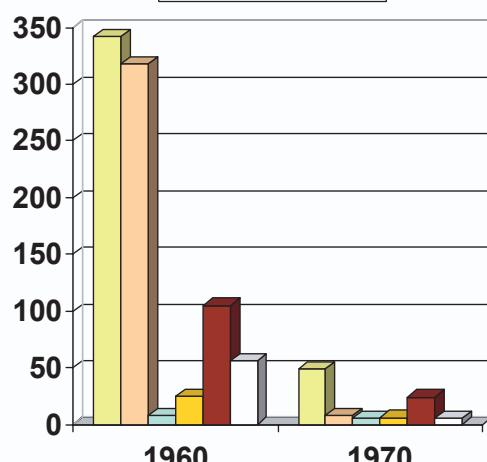
Jugoslavija	20
Italija	7
Mađarska	9
Španjolska	12
Francuska	6
Čehoslovačka	6

Upotriazi za blagostanjem, Zagreb, 2004.

3 BROJ STANOVNika PO AUTOMOBILU U EUROPSKIM ZEMLJAMA 1960 - 1970 GODINE

Jugoslavija
Mađarska
Francuska
Italija
Španjolska
Čehoslovačka

Dodatak

Statistički podaci o broju stanovnika

Enciklopedija leksikografskog zavoda 1967. sv. 1., 3., 4., 6. Veliči atlas svijeta 1972.

Broj stanovnika u godini	Hrvatska	Bosna i Hercegovina	Srbija	Jugoslavija
1945.				15841566
1953.	3936022	2847459	6979154	16999617
1961.	4159696	3277948	7642227	18549291
1971.	4426221	3746111	8446591	22354000
1981.	4601469	4124256	9313676	22424711

Igor Duda, Upotriazi za blagostanjem, Zagreb, 2004.

1. Uz pomoć podataka o broju stanovnika u pojedinim zemljama zaključite u kojoj je od triju republika biće o najviše televizora (odnosno tv-pretpostavnika)!
2. Grafički prikažite podatke iz drugog izvora i poređaj države po većini dobivenih podataka! Što možeš zaključiti s obzirom na uvrježeno mišenje o «razvijenom kapitalizmu Zapadu» i «nerazvijenom socijalizmu Istoku»?

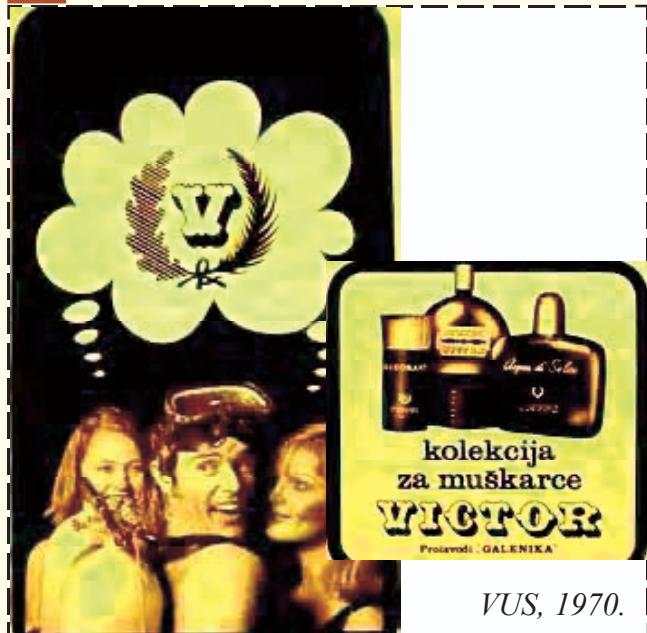
5. skupina

REKLAME

Na koje su sve načine reklame utjecale na razvoj potrošačkog društva u socijalističkoj Jugoslaviji?

1 REKLAMA ZA MUŠKU KOZMETIKU

2 REKLAMA ZA BOMBONE „505 SA CRTOM“ 1960.tih

3 REKLAMA ZA ALKOHOLNO PIĆE

4 REKLAMA ZA FOTO-FILM, 1960-tih

- ?
1. Na koji se sve način reklamiraju proizvodi i propagira potrošnja u ovim izvorima?
 2. Objasni vezu: reklama – potrošačko društvo!
 3. Što misite o reklamiranju a ko hoće piće?
 4. Je li je, po vašem mišenju, za prodaju važnije što se reklamira nekom reklamom ili tko reklamira?

6. skupina

ODLAZAK U SHOPPING U INOZEMSTVO

Obraz ožite je i shopping u susjednim državama znak otvorenog, potrošačkog društva?

1

ŠTO SE SVE ODLAZILO KUPITI U AUSTRIJU

(...)" većina muškaraca i žena zrele životne dobi dolazi ovamo po lijekove (s obzirom da na plimu i oseku u domaćim apotekama priča i nije bez osnova) (...) Što da radim - reče nam za ručkom Ratko, kojeg je auto natjerao na put autobusom - mjesec dana ne mogu proći tehnički pregled jer mi farovi nisu u redu... a kod nas ih nema ni za lijek. (...) Ali što da kaže žena koja je prevalila put od 180 kilometara da bi kupila guminicu za slavinu? "U cijelom Zagrebu za taj tip slavine nema gumice" i da bi na tom potrošila točno jedan šiling. (...) prosječno jedanput mjesечно putujem ovamo da bih kupio limenku boje i malo razređivača jer u Zagrebu ni sa svijećom ne bih pronašao. (...) za klinca kupim sokove u limenkama zbog onog pfff(...) u samoposluživanjima se koturaju prepuna kolica... čajevi, bomboni, margarin, šamponi, krema za tijela, lica, ruke, sapuni, paste za zube, sirovi, suhomesni proizvodi, ali nadasve deterdženti, kava i riža. (...) malo je tko posrnuo pred lijepo uređenim prodavaonicama s odjećom, pred uslužnim trgovcima i visokim cijenama. Tek poneka bluzica, košuljica ili pulover izgubili su austrijsko državljanstvo- (...) Tko da odoli disco-rolama, fotoopremi i objektivima, opremi za sport i rekreatiju, kad u našim prodavaonicama, tako bar tvrde kupci, takvih proizvoda nema ili su znatno skupljii. (...) podatak da se na području Leibnizza (sela sa 6500 stanovnika, s dvije ulice gore i dvije ulice dolje) godišnje promjeni dinara u vrijednosti od 400 milijuna šilinga."

Svijet, br. 7, str. 29 '39

2

TALIJANI REKLAMIRAJU SHOPPING

**POSJETITE
najjeftiniju robnu kuću
GIOVANNI**

TRST — VIA GHEGA 6 — TEL. 31863
BLIZU ŽELJEZNIČKE I AUTOBUSNE STANICE
GDJE IMATE NAJVJEĆI IZBOR KOMPLET-SETOVA,
HLAČA, SUPER RIFFLE, MANTILA KAO
I OSTALIH MODERNIH ARTIKALA U VELIKOM
IZBORU

Tjednik VUS,
70-ih

3

TALIJANSKE CIPELE

"Službeni podatak kaže da smo prošle godine uvezli oko 4 500 000 pari cipela iz Italije! Pardon! Uvezli su građani, dakle, radi se o privatnom uvozu i to onom koji je registriran... Anaši proizvođači obuće? Možda će se zamisliti da kvaliteta obuće koju proizvode ne odgovara osnovnim kriterijima i zahtjevima potrošača, da je koža vlažna, puna soli, neprerađena kako treba, da nije kvalitetna, da je izrada ošljarska, da donovi otpadaju, da su cipele neudobne, ružne i skupe, jednostavno da to, što oni danas proizvode više nikom ne treba? Možda će se zamisliti nad činjenicom da imamo toliko mladih i talentiranih dizajnera i modelara ali da je njima teže proći kroz vrata fabrike obuće nego kamili kroz iglene uši."

Duga, nova serija, br.95, 15.listopad 1977. str.13

1. Izdvojite što se sve od aži o kupovati u Austriju i zašto?
2. Odvojite robu široke potrošnje od, po tadašnjem mišjenju, uksuzne robe!
3. Kakav stav iznose autori novinskih čanaka o ponudi i potražnji na tadašnjem tržištu?
4. Na koji zakon je upućuje izvor br.2?
5. O kojem probemu govori autor čanaka u izvoru br.3?

7. skupina

PUTOVANJA KAO IZRAZ POTROŠAČKOG DRUŠTVA

Na koji način razvoj potrošačkog društva utječe na potrebu za putovanjima i обратно?

1 PRIČA O LJETOVANJU DJEVOJČICE SASELA

«Kao vrlo mala nisam imala priliku često ići na more s roditeljima. Išli smo nekoliko godina, ali to samo zato jer je sestra dobila bronhitis, pa su roditelji učinili sve da bi išli na more. Inače, koliko ja znam mislim da nitko od mojih prijatelja iz Slobodnice nije išao sa svojim roditeljima u hotel, kamp ili neko mjesto gdje se još posebno plaća. Ako se i išlo, išlo se ljetovati u nečije vikendice. Moji roditelji nisu imali nikakvu potrebu za putovanjima, ljetovanjima - smatrali su to čak i nepotrebnim. Osim toga ljeti je mojim roditeljima bilo i teško napustiti selo, zbog povećanog obima poslova na selu. Moji su vezani uz zemljoradnju, hranili svinje, perad ..., pa nekakva putovanja i ljetovanja nisu dolazila u obzir, jer tko bi se u tom slučaju brinuo za cijelo domaćinstvo.»

Gabrijela Bekavac, selo Slobodnica pokraj Slavonskog Broda

2 PUTOVANJA U MAŠTI

«Najljepši odmor za mene su putovanja. Vidjela sam najljepša mjesta, jezera i našu divnu obalu. Posjetila sam Italiju i Švicarsku. Bit će to kasnije lijepo uspomene.»

Ruža Helbert, Zagreb

«Od svojih rođaka pokupila sam sve turističke prospalte i u slobodno vrijeme «putujem» po Europi i po našoj zemlji. Nadam se da će i ja jednog dana krenuti na prava putovanja.»

Mea Pajc, Vukovar

*Iz ankete o provođenju slobodnog vremena u časopisu Vikend 1969. god.
(preuzeto iz: I.Duda, U potrazi za blagostanjem, Zagreb 2004.)*

3 OGLAŠAVANJE PUTOVANJA

HIDROGLISERI NA JADRANU
SPLIT-GIULIANOVA-SAN BENEDETTO DEL TRONTO

DUTY FREE SHOP:
cigarettes-tobacco-
-whisky-gin-cognac-
-perfumes
prodaja bez carine

3,30 sati - povratna karta samo: 210 din
Koper - Portorož - Poreč - Venezia
Izleti iz Opatije - Rijeke - Pule
super brzina - komfor -
atraktivnost - tri salona - buffet
- duty free shop!
svaki izlet je novi doživljaj

every excursion is a new experience
jeder ausflug ist ein neues erlebnis

 ATLAS JUGOSLAVENSKA
PUTNIČKA AGENCIJA

prireduje redovne izlete modernim mlaznim avionom u

LONDON

5.-dnevni aranžman.
Polazak svakog
četvrtka i petka

Cijena kompletног aranžmana sa polaskom iz Dubrovnika
Din 1360.-

Reklame za putovanja, 1970., Slobodna Dalmacija i 1971., Dubrovački vjesnik

Dodatak: Prosječni osobni dohodak u dinarima 1971. god. iznosio je:

Bosna i Hercegovina - 1368, Hrvatska - 1563, Srbija - 1347

1. Što nam ovi izvori govore o socijalnim prijama tadašnjeg društva?
2. Zašto ljudi se ne mogu putovati i često nemaju ni interesa za to?
3. O čemu sve ovisi razvoj interesa za turističkim putovanjima?
4. Što mislite o cijenama putnih aranžmana na pakatima u odnosu na prosječna primanja?

8. skupina

OČEKIVANJA I RAZOČARENJA

Objasnite «očekivanja» i «razočarenja» u potrošačkom društvu socijalističke Jugoslavije

1 KO ČEKA-DAL' DOČEKA?

...sve je to Nova godina. Odijelo, cipele, umjetne trepavice, umjetni osmijehsve u svemu: od 800-1000 dinara.

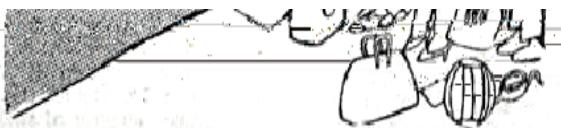
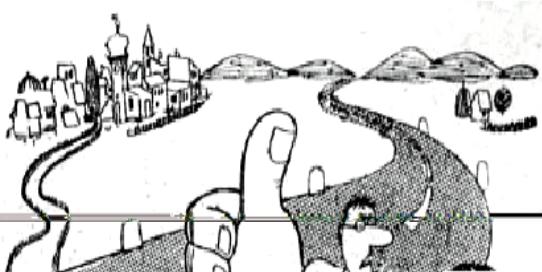
Svi će moći proslaviti ovu noć, koju radnici ugostiteljstva pripremaju za svoje drugove iz drugih djelatnosti.

Sa sigurnošću tvrdimo da će (po ovim cijenama) i Milisav, radnik "Juhora" sa minimalnim osobnim dohotkom od 1000 novih dinara i Mileva, radnica Jagodinske pivare sa plaćom od 107 tisuća starih, ali važećih, dinara moći dočekati 1. siječnja, a za 1. veljače nismo sigurni.

Novi put, Svetozarevo, 1. siječnja 1974.

2 ŠALA ILI TUŽNA STVARNOST

- Zar si mislila da ćemo s regresom moći putovati avionom ...

Svijet, Sarajevo, 1966.

3 KREDIT ZA ZIMNICU I OGRJEV

Početak jeseni vrijeme je kada se spremaju zimske dane, a domaćice užurbano pripremaju zimnicu. Oni s "dubljim" džepom kupuju za gotov novac, dok oni s manjim primanjima ogrjev i zimnicu nabavljaju putem potrošačkih kredita. Kakvi su uvjeti za dobivanje potrošačkih kredita za nabavku ogrjeva i zimnice? O tome nam govori J.Ž., direktor direkcije kreditnih poslova Komunalne banke Osijek:

«...Kredit za zimnicu odobravamo do 2000 dinara s rokom otplate od 10 mjeseci i 12 posto kamata. Za dobivanje ovog kredita nema nikakve zapreke, a može ga dobiti svaki građanin koji je kreditno sposoban....»

Glas Slavonije, 3.9.1976.

1. Kome i zašto ikovi iz karikature 1. izvora objavuju da putuju u London?
2. Koji stav autor čanka zauzima u svezi potrošnje iznad mogućnosti za prevoz Nove godine?
Što, po vašem mišenju, prvenstveno kritizira?
3. Po čemu zaključujete da obitej iz karikature 2. izvora pokušava živjeti iznad svojih mogućnosti?
4. Može i se govoriti o razvoju potrošačkog društva ako obitej treba uzeti kredit kako bi preživje a zimu?

NAPUŠTANJE SELA

Sve što je moglo otići u inozemstvo, otišlo je. ukupno 420 osoba. Najveći dio je u punoj snazi, od 20 do 40 godina starosti. To znači da je u selu skoro sve zamrlo i proizvodni i društveni život. Na polju se radi tek toliko da bi se nešto radilo..."- rekao nam je direktor škole Jovan Janošević. Ovo je po mnogo čemu zanimljivo selo. Njegov život je promijenjen otkad se počelo sa odlaženjem u inozemstvo. Za one što su ostali, sada je najvažnije kako otići, jer su uvjeti pooštreni. Ipak snalaze se. I dalje odlaze. Prodaje se radna snaga na zapadu za gorke pare francuske, njemačke, švicarske...i kupuje se cigla, cement, električni aparati...

Novi put, Svetozarevo, 22.12.1971.

	1948.	1953	1961	1971
B i H	73,8	62,2	50,2	40,0
Hrvatska	63,2	56,4	43,9	32,3
Srbija	71,0	66,7	56,1	44,0

Statistički kalendar Jugoslavije 1975.

AHIL STIGAO KORNJAČU

(Posavina i Turopolje promijenili su osamdesetih izgled ali i način života zahvaljujući tehnološkom napretku ali i...)

(...) još prije 10 ili 20 godina kloparali su drvenim kolima i kopali drvenim žlicama iz drvenih zdjela. (...) Kad je prije koje godine u selo stigao prvi televizor, svi smo išli gledati to čudo. Sad ga ima svaka kuća. (...) Ljudi prodaju konje da kupe traktor. Tko traktor, tko auto, netko traktor i auto, netko dva automobila. Parni i neparni. Jedan vozi žena drugi vozi muž. (...) Bijeli hladnjak za zamrzavanje nazivaju škrinjom. I tu bijelu škrinju ima svaka kuća. (...) Sva su sela puna bijelih kuća. Svaka druga zidana, svaka druga drvena, a gotovo svaka iznutra je bijela. (...) Još prije pola godine ta su sela bila stotine ljeta iza gradova. A nadomak Karlovca i Zagreba. Samo pola dana drndanja zaprežnim kolima sad su pola sata vožnje do Karlovca, ni toliko do Zagreba. Dok se Jugoslavija elektrificirala i asfaltirala, oni su škiljili uz petrolejku i gacali po blatu. Kad su se drugi televizirali oni su se elektrificirali i asfaltirali i potom pobijelili od kućanskih aparata. Sad se bijeli svijet kompjuterizira, a ni Pokuplje nije daleko od toga.

Svijet br. 7, 1980., str.32.

10. skupina

ŽENA U POTROŠAČKOM DRUŠTVU

Koje je stavove o ženama nag as i o potrošačko društvo?

1 KUĆANSKI APARATI

«Na stotinu kućanstava u Hrvatskoj 1968. godine dolazilo je 75 radioprijemnika, 41 električni i plinski štednjak, 32 televizora, 31 hladnjak, 20 gramofona, 18 usisavača i 14 perilica rublja.»

I.Duda, *Upotrazi za blagostanjem*, Zagreb, 2004.

2 REKLAME 60.TIH GODINA

1. Na koji je način upotreba kućanskih aparata promijeni a život žene u potrošačkom društvu?
2. Proučite 1. izvor i usporedite ko iko je bi o te evizora na 100 kućanstava, a ko iko usisavača i peri ica rub ja! Možete i zak jučiti koji su bi i prioriteti potrošačkog društva 60-ih u Hrvatskoj?
3. Što vam rek ame iz 2. izvora i 3. izvor govore o ženi kao potrošaču?

Nakon obrade izvora učenici iz svake skupine iz ažu g avne zak jučke s ijedeći postav jena pitanja i daju odgovor na k jučno pitanje koje učite j zapisuje na p oču.

Nakon izlaganja po skupinama, zajednički izdvajamo pojmove koje smo najčešće spominjali tijekom rada, za koje možemo reći da su simboli potrošačkog društva proučavanog vremena i prostora. Učitelj ih zapisuje u stupcu do onih pojmoveva koje su učenici na početku sata izdvojili kao asocijacije na suvremeno potrošačko društvo.

ZAJEDNIČKI DOLAZIMO DO ODGOVORA NA KLJUČNO PITANJE:

Koje su s ičnosti, a koje raz ike između potrošačkog društva u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini odnosno Srbiji u razdob ju od 50-ih do 80-ih godina XX.sto jeća i potrošačkog društva danas u tim zem jama?

POLOŽAJ ŽENA

U kojoj je mjeri žena u socijalističkom društvu afirmirana, a u kojoj diskriminirana?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

DIO ZA UČITELJE

Položaj žena u socijalističkoj Jugoslaviji vrlo je kompleksna i zahtjevna tema. Ukoliko bismo htjeli obraditi položaj i probleme žena u svim sferama života, u svim pojedinim periodima i sa svih aspekata, trebali bismo čitavu jednu zbirku izvora i radionica. U ovoj radionici, trebalo bi kroz vrlo mali broj izvora (samo osam) potaknuti učenike na razmišljanje o specifičnostima ženske povijesti (prvenstveno kao dio povijesti svakodnevice, ne kao povijesti heroina), o promjenama u životu žena u vrijeme socijalizma, odnosno u vrijeme 2. polovice 20.st. kada bez obzira na političko uređenje pojedinih zemalja u Europi bilježimo određenu emancipaciju i poboljšanje položaja žene u društvu. Upravo stoga što se ovakve teme ne nalaze u propisanim planovima i programima, te ih nema ni u udžbenicima, učitelj/ka bi se trebao dodatno pripremiti uz stručnu literaturu kako ne bi upao/la u zamku osobnih stavova, iskustava i emocija ukoliko je bio/la aktivni sudionik/ka dijela ovog razdoblja od 1945. do 1990. Najbolje bi bilo ovu radionicu obraditi nakon proučenog razdoblja socijalističke Jugoslavije kako bi učenici poznavajući društveno-politički okvir uspješnije mogli u njega smjestiti položaj žene. Radionica je predviđena za jedan školski sat iako smatram da bi se završna rasprava afirmativne i negacijske skupine mogla prodlužiti na još jedan školski sat ukoliko bi učenici bili zainteresirani za raspravu.

ISHODI

- stjecanje znanja o problemima položaja žena u socijalističkoj Jugoslaviji, s elementima diskriminacije žena, ali i elementima afirmacije i emancipacije.
- Razvijanje sposobnosti učenika za proučavanje i vrednovanje slikovnih i tekstuálnih izvora, te za razlikovanje autorova stava od stava društva određenog vremena.
- Razvijanje sposobnosti učenika za argumentirano raspravljanje i iznošenje svojih stavova.
- Senzibiliziranje učenika za probleme položaja žena i formiranju pravilnog stava prema problemu emancipacije žena i njihovog izjednačavanja u svim segmentima života.

CILJ

Analizom izvora uočiti promjene i probleme položaja žena u socijalističkoj Jugoslaviji, te izdvojivši elemente diskriminacije i afirmacije žena potaknuti učeničku raspravu o određenim stavovima i vrijednostima kroz koju se razvija senzibilitet za položaj i probleme žena u društvu.

ARTIKULACIJA SATA

Radionica se može organizirati u jednom školskom satu (45 min), ali i u blok satu (90 min).

U uvodnom dijelu sata postaviti pitanje: Kada su žene u Jugoslaviji dobile pravo glasa? Koliko je to značilo za njihovu emancipaciju? Prodiskutirati i postaviti ključno pitanje kao najavu teme.

1. korak - Podijeliti učenike na 8 skupina i svakoj skupini dati po jedan primjerak tablice, te po jedan izvor. Četiri skupine trebaju dobiti tablice u kojima se u posljednjem stupcu traže samo pokazatelji afirmacije žena, a četiri skupine trebaju dobiti tablice u kojima se, uz ostale podatke o izvoru traže samo pokazatelji diskriminacije žena. Učitelj treba upozoriti učenike na te razlike u zadacima i uputiti ih da se kroz analizu izvora

| trebaju pripremiti za debatu na ključno pitanje. Svaka skupina treba proučiti izvor i
| ispuniti tablicu, nakon toga proslijediti izvor drugoj skupini i tako dalje dok sve skupine
| ne analiziraju sve izvore i podatke upišu u tablice. (20 min)

| Za to vrijeme učitelj na ploči nacrtava tablicu s dva stupca: afirmacija i diskriminacija.

| **2. korak** - Organizirati debatu između afirmacijske i negacijske skupine na ključno
| pitanje. Debatu organizirati prema pravilima debatiranja pri čemu učitelj treba paziti na
| vremensko ograničenje pojedinog izlaganja, na pravilnu upotrebu argumenata iz izvora,
| te na kraju procijeniti koja je skupina bila uspješnija u dokazivanju svoje teze.

DIO ZA UČENIKE

KONTEKSTUALIZACIJA

Žene su u socijalističkoj Jugoslaviji ostvarile zakonsku ravnopravnost, stekle su pravo na obrazovanje, zapošljavanje, izjednačenost plaće za isti rad s muškarcima i pravo na sudjelovanje u političkom i javnom životu. Žene koje su sudjelovale u NOP-u ostvarile su zakonsku ravnopravnost već 1942. (mogle su biti birane u NOO-e), dok su sve žene stekle političku ravnopravnost na prvim poslijeratnim izborima 1945. Ustav SFRJ 1946. je ozakonio ravnopravnost žena s muškarcima u svim dijelovima državnog, društveno-političkog i privrednog života.

Pravo na obrazovanje koristit će se sve više žena, te broj više i visoko obrazovanih žena stalno raste a osobito se povećava broj žena koje završavaju razne srednje stručne škole. Žena-radnica je u socijalizmu imala besplatnu zdravstvenu zaštitu, plaćeni rodiljni dopust i mirovinu.

Ipak, broj zaposlenih žena u razdoblju od 1945. do 1990. nikada ne prelazi 50%, a broj nezaposlenih žena uvijek je veći od broja nezaposlenih muškaraca.

U političkom životu žene sudjeluju u prilično malom broju (uglavnom 5-15%).

8. ožujka slavio se međunarodni Dan žena koji je ujedno od 60-ih postao i Majčin dan budući da se nije slavio kršćanski blagdan Majčin dan (2. nedjelja u svibnju). Obilježavao se svečanim akademijama, školskim priredbama, zakuskama, pa i pijankama, cvijećem i poklonima.

Br. izvora	Vrsta izvora	U koju svrhu izvor nastaje?	Iznosi li autor izvora svoj stav ili stav društva?	Izvor nam ne govori... (namjerno ili slučajno prešućuje)	Elementi afirmacije odnosno diskriminacije žene
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					

1 ŽENA U REKLAMNE SVRHE

Reklama za Podravka juhu, 70.-tih god.

3 NJEZINO SLOBODNO VRIJEME

VUS, 1971.

2 TRAKTORISTKINJE

“One su na terenu – rekao je upravitelj drug Ivo Medarić – vrlo dobre. Mogu reći, da smo neobično zadovoljni radom žena traktoristkinja. Ove žene bile su vrlo aktivne na poljskim radovima. One isto tako savjesno čuvaju motore i sastavne dijelove, gorivo i gume. Da su nam svi kao ove žene naš bi zadatak lako bio izvršen. ... – Mi neobično volimo strojeve. Nismo nikada vjerovali da će seljačke djevojke i žene upravljati traktorima. Danas smo sretne, što nam je želja ispunjena i svaka od nas želi upoznati ne samo rad traktora, nego i svih ostalih strojeva. Nastojimo da budemo potpuno ravno-pravnici svojim drugovima kako po obavezama, tako i izvršavanju. ... Sve žene Slavonije, koje smo susretali po tvorničkim pogonima, u radovima na poljoprivredi, prvenstveno žene traktoristkinje i radnice po kudjeljarama obećale su povodom II. Kongresa AFŽ-a da će podvostručiti svoj rad za opće blagostanje zemlje.”

Glas Slavonije, 25.1.1948

4 ŽENSKI AUTO-RELI

“(...) II. ženski auto-reli okupio je 70 vozačica automobila i isto toliko suvozačica. (...) Na 200 km dugoj stazi natjecateljice su morale poštovati prometne propise, pokazati spretnost za volanom, a i brzinu pri startanju i kočenju. Iako je staza bila razmjerno laka, jedna je natjecateljica pred Bjelovarom doživjela težu nesreću. Sudarila se s autobusom. (...) poznavaoci auto-sporta smatraju da žene po srčanosti ne zaostaju za muškarcima. Tvrde čak da je mnogo zanimljivije gledati žensko natjecanje, (...) Sudionice relija nisu se samo natjecale u vožnji nego i s frizurama, opremom, mini-suknjama...”

VUS, br. 933, 1970., str. 48.-49.

5 PROBLEMI ZAPOŠLJAVANJA ŽENA

“(...) Inžinjerka kemije Elizabeta Večerić otišla je u Kanadu pošto je tri godine čekala posao u Zagrebu. Njezina kolegica po struci, Marta Feifer, još se nije zaposlila. (...) Među nezaposlenim djevojkama i mladim ženama s visokom stručnom spremom ima najviše profesorica i nastavnica, medicinskog osoblja, pravnica i ekonomistica. Doda li se tome podatak da je u 1971. godini na privremeni rad u inozemstvo preko Zavoda za zaposljavanje otišlo 6119 žena, a da je iz Hrvatske posao izvan domovine našlo 55000 žena (...) U školskoj godini 1969./70. među 100 učitelja na Sveučilištu u Zagrebu bilo je 14 žena. (...) Jedna Zagrepčanka, dugogodišnja radnica ZET-a, htjela se kao konduktorka prekvalificirati u vozača tramvaja. Bila je uporna i svima je dokazivala kako će ona taj posao dobro obavljati. Sve je ispise položila i htjela sjesti za kormilo tramvaja, ali Zagrepčani, kako se to popularno kaže, još nisu vidjeli takav film. (...) u tvornici “Chromos-Katran-Kutrilin” može se i sada pročitati interni natječaj kojim se traži jedan inženjer kemije, ali u obzir dolazi samo muškarac.”

VUS, br. 1028, 1972. str. 17.-19.

6 PROSLAVA DANA ŽENA

U svim jajačkim radnim kolektivima, povodom Dana žena za žene su pripremljeni karanfili i skromni pokloni, priredeni su im banketi, a 20 Jajčanki o trošku svojih kolektiva praznovalo je u Beču.

“Oslobodenje”, 1971.

7 GRAD BEZ DJEVOJAKA

Dragi urednici, Čula sam da u Bosni postoji industrijski grad u kojem ima više muškaraca nego žena. Djevojka sam, prilično u godinama, i željela bih se udati i osnovati svoju obitelj. Ali u mjestu u kome živim nema mladića za ženidbu. Mnogi su otišli raditi i živjeti u gradovima. Zato bih željela otići u taj bosanski grad i tamo se zaposliti. Izučila sam zanat i dobro zarađujem, ali mi je teško živjeti sama, a ako ostanem gdje sam, nikada se neću udati. Možete li mi pomoći i odgovoriti kako se zove taj grad u Bosni? Mjesto za koje ste čuli je, vjerojatno, Banovići kod Tuzle. U ovom industrijskom gradu u Bosni ima više muškaraca nego žena i kažu da je tamo teško naći djevojku za udaju. Na mnogim radnim mjestima u ovom gradu teško je zadržati žensku radnu snagu jer se djevojke vrlo brzo udaju i napuštaju posao.

Ilustrovana Politika, broj 134 od 30. svibnja 1961. god.

8 ŽENE NA SELU

“Preko 80% obradivog zemljišta u našoj zemlji nalazi se u privatnom posjedu, a tu su, kako statistike kažu, žene u gotovo istom postotku nosioci proizvodnje. Već ove brojke obavezuju da se ženi - poljoprivredniku - pokloni više pozornosti.

- Ali, s obzirom da žene čine većinu proizvođača na selu, razne nedosljednosti u sprovođenju utvrđene politike u poljoprivredi, pogađaju nju čak u većoj mjeri nego ostale proizvođače - rekla je na sjednici Vjera Kovačević, predsjednik konferencije za sva pitanja društvenog položaja žena u Jugoslaviji.

Govoreći o ogromnom napretku koji je za posljednjih 35 godina postignut na selu Vjera Kovačević, je između ostalog, spomenula da je oko 60% domaćinstava podiglo nove, zdrave i udobne zgrade za stanovanje, u većini slučajeva opremljene bijelom tehnikom, radio pa i televizijskim aparatima, da mnoga domaćinstva raspolažu suvremenom mehanizacijom.

- Žena, kao poljoprivredni proizvođač, međutim, sputana je u proizvodnji hrane mnogim neriješenim pitanjima koji utiču na njezinu produktivnost, a koja se godinama sporo rješavaju. Godinama se također govori da žena ima neravnopravan tretman i prilikom udruživanja zemljoradnika, jer se ispred nje pojavljuje muž, otac ili rođak, iako je ona nosilac proizvodnje. Uz to je i briga za domaćinstvo, djecu i stare u prvom redu njezina...”

Nada, broj 126 od 19. prosinca 1980. god.

BILO JEDNOM U JUGOSLAVIJI

Kako je tehno oški razvoj mijenjao život?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

90 minuta

DIO ZA NASTAVNIKE

Nerijetko se u nastavi, i u razgovoru s kolegama i prijateljima, dotičemo pitanja standarda i kvalitete života na području Jugoslavije nakon Drugog svjetskog rata. Učenici dolaze s informacijama da je u Hrvatskoj nekada bilo bolje; da su se dobivali stanovi, da je standard bio veći, da su plaće bile bolje, da je radnik bio cijenjen... Drugi pak dolaze sa suprotnim informacijama; da je bilo teško, da je bilo neprestanih kriza, da nije bilo kave, da se čekalo u redovima... Kako bismo mogli stajati iza jedne ili druge tvrdnje potrebno je poznavati gospodarsku situaciju proučavanog razdoblja. Učenici kroz izvore s područja graditeljstva, industrije i prometa trebaju samostalno zaključiti kakvo je bilo stanje na području bivše Jugoslavije od 1960. do njezina raspada. Proučavanjem tehnološkog razvoja zemlje, uz znanja iz političke povijesti, lakše će zaključiti kako je i zašto došlo do raspada Jugoslavije.

ISHODI

- učenici su upoznati s gospodarskim razvojem i problemima koji su se pojavljivali u Jugoslaviji na području stanogradnje, industrije i prometa u razdoblju od 1960. – 1985. godine
- analiziranjem slikovnih i pisanih izvora, i odgovaranjem na postavljena pitanja izvode zaključke
- samostalno određuju stupanj tehnološke razvijenosti na području Jugoslavije i kako se on odražavao na standard i na krizu 70-ih i početka 80-ih godina prošlog stoljeća
- pravilno izražavanje i argumentirano iznošenje zaključaka
- razvili su interes za povijest i uvažavanje tuđeg mišljenja

CILJ

Analizom povjesnih izvora koji govore o tehnološkoj razvijenosti: Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije u razdoblju od 1960. do 1989. pokazati kako se u društvu odražavala kriza u 70-im i 80-im godinama XX. stoljeća.

ARTIKULACIJA

SATA

Uvodni dio (20 min)

- Učitelj će podsjetiti učenike na osnovnu podjelu gospodarske djelatnosti na sektore: primarni, sekundarni, tercijarni i kvartarni. Podijelit će po jednu sliku svakoj od četiri skupine učenika sa zadatkom da odgovore na pitanja u tablici. Za to je predviđeno vrijeme od 5 minuta.

- Jedan učenik iz svake skupine čita odgovore iz tablice. Predviđeno vrijeme je 3 minute za svaku skupinu, nakon čega učitelj objašnjava da će se današnja radionica baviti tehnološkim razvojem Jugoslavije od 1960. do 1985.

- Učenici će nastaviti rad u već formiranim skupinama i dobiti po jednu tematsku skupinu izvora.

- svaka skupina ima 30 minuta za proučavanje izvora i odgovaranje na pitanja ispod izvora te ključno pitanje za temu.

- skupina istodobno ima zadatak ocijeniti svaki izvor brojkama od 1-5. (ocjena 5 za pojedini izvor znači da su se učenici složili da izvor govori pozitivno, a 1 veoma negativno o temi koju proučavaju)

- uz svaki izvor napisati kojem sektoru gospodarske djelatnosti pripada

G avni dio sata (55 minuta)

- Podjela materijala i rada na izvorima (30 minuta)
- Dok učenici proučavaju izvore, učitelj će na ploči nacrtati grafikon. Na skali osi «Y» označit će brojeve od 1-5. Na osi «X» upisati 1960., 1965., 1970., 1975., 1980., 1985. godinu.
- Prezentacije rada skupina (25 minuta). Učitelj će prema potrebi proširiti znanje učenika nakon izlaganja pojedinih skupina.
- Nakon što svaka skupina prouči izvore i odgovori na ključno pitanje, jedan od učenika iz skupine napravit će krivulju za svoju temu. Svaka skupina uzet će različitu boju kako bi grafikon bio pregledniji.
- Zajednički odgovaraju na ključno pitanje radionice i komentiraju naslov radionice.

Završni dio sata: (15 minuta)

- Učitelj, zajedno s učenicima, komentira grafikon koji služi za isticanje elemenata krize u 70-im i 80-im.
- Razgovorom ak45()-20s1(a)-li34(z)-ir[(-)-1(54-38(45(i 38(45(e4(z)-me4(z)-3()24(g)-38(o)-je4(z)-2(Kjī s3-12(e)3(k)-22(t)-23-oros3-12(po)-42(dar)-28-ske-elats3-12(t)-23-i prkazuje? Pokušaj redirime nastank pometa, bodade, v340-e ūak i u početku negdje, na U u pozitivnom obliku, luke preostale, negdje, u kojem je 20

NEKI PROBLEMI IZGRADNJE STANOVA

«Stambena gradnja u koprivničkom kotaru posljednjih je godina bila zaista intenzivna, ali unatoč tome ima mnogo prigovora. Još se uvijek naime gradi sporo, a kvaliteta gradnje ne zadovoljava. Gotovo nijedna zgrada ne dovrši se do ugovorenog roka. Građevinska poduzeća rade bez potrebne mehanizacije. U razdoblju od 1955. godine do 1960. izgrađeno je na području općine Koprivnica 139 stanova u društvenom sektoru. Privatnici su u tom razdoblju sagradili 574 stana.»

Večernji list 1.12.1960.

1. Koji se problemi pojavljuju pri gradnji stanova?
2. Govori i izvor pozitivno i negativno o izgradnji stanova?

GRADNJA STANOVA I KUĆA

Novi stanovi

“U Zavodu za komunalnu djelatnost kažu da postoje svi uvjeti da građevinari ove godine krenu hrabrije naprijed. Prema planu ovog Zavoda u Zagrebu će se tijekom godine završiti i useliti oko 6400 novih stanova.”

Večernji list, 18.3.1970.

Novi Beograd, 1967.

Selo na Kosovu 60-te

1. Što prikazuju slike?
2. Razmisli što je uzroka o izgradnju nebodera, a što seoskih kuća?
3. Što potiče izgradnju?

HOTEL NA PONOS SVIMA

“Dubrovnik (...) Mika Šipljak je čestitao svima koji su pridonjeli izgradnji «Belvedere» napominjući da se posebno raduje što je to lijepo zdanje djelo domaćih stručnjaka i što je hotel opremlila domaća proizvodnja. (...) Na konferenciji za novinare predstavnici investitora istakli su uz ostalo da će u hotelu dvokrevetnu sobu bez doručka stranci plaćati 90 dolara, a domaći turisti 9600 dinara. (...)"

Vecernji list, 27.5.1985.

GRADI LI SE NAFTOVOD?

“Najveći investicijski pothvat u Jugoslaviji (...) nakon Đerdapa. Financijska konstrukcija u završnoj je fazi. Osnivači Jugoslavenskog naftovoda – INA iz Zagreba, Energoinvest iz Sarajeva i Naftagas iz Novog Sada sa svojim rafinerijama u Sisku, Lendavi Bosanskom Novom, Novom Sadu i Pančevu, koji će opskrbljivati ovaj naftovod – osigurali su potreban udio za početne radove. (...) Iznosit će 735 kilometara. (...) mnogo je važnije, smatra on (direktor naftovoda, op.a.) što se – nakon mnogih prijašnjih ideja i inicijativa s parcijalnim naftovodima – gradi zajednički jugoslavenski naftovod.. (...) kao uspješan primjer udruživanja interesa i sredstava udruženog rada iz više republika.”

VUS 4.6.1975., str. 3.

1. Zašto do azi do potrebe gradnje naftovoda?
2. Što govori podatak o tome da do 1975. godine ne postoji izgrađen naftovod?
3. Koja korist se očekuje od gradnje hote a, a koja od naftovoda?

STANOVI NOVI, PROBLEMI STARI

”Današnjeg čovjeka najviše tišti problem kako steći krov nad glavom. (...) Stanovi se grade dugo i koštaju mnogo, pa prođu godine i godine dok se želja svakom njegov stan konačno ne ostvari. (...) Stanar dobije rješenje na stan taj i taj, u bloku tom i tom, i naravno svoj ključ. Kažemo dobije, ali zapravo kupi i to za velike novce koje je morao skupiti kako je znao i umio i uplatiti godinu, dvije ili više, prije no što je dobio taj famozni ključ. Nerijetko je uplatio stan na neviđeno, tj. nacrti stanova još nisu bili gotovi, kada je uplaćivao svoj stan. (...) Vratimo se tipičnoj porodici i njihovom dvosobnom stanu. Na prvi pogled taj stan je prilagođen mjerenim potrebama. Djeci jedna soba, roditeljima tzv. dnevna soba, prostor za blagovanje ostaje nedirnut. Baš kako je arhitekt zamislio. Ali što ako porodica nije tipična? Ako je roditeljima potrebna radna soba, ako su djeca raznog spola i u godinama kada ne mogu biti u istoj sobi? Ponovo naš stanar diže kredit i ruši, pregrađuje, dograđuje. Čovjek bi skočio do stropa kad useli u novi stan, ali strop je obično nizak. Njegova zgrada je dobila uporabnu dozvolu, ali, radijatori ne rade, voda se diže u cijevima i preljeva iz slivnika, krasan nov tapison postavljen je po cijelom stanu, a naš stanar zna iz iskustva svojih prijatelja koji su prije njega postali stanovnici kakvog novog naselja da je tapison na golom betonu, da će se znojiti i truliti. Što će drugo, baca tapison i postavlja parkete. (...)"

Svijet, br. 1, 1981., str. 24. i 25.

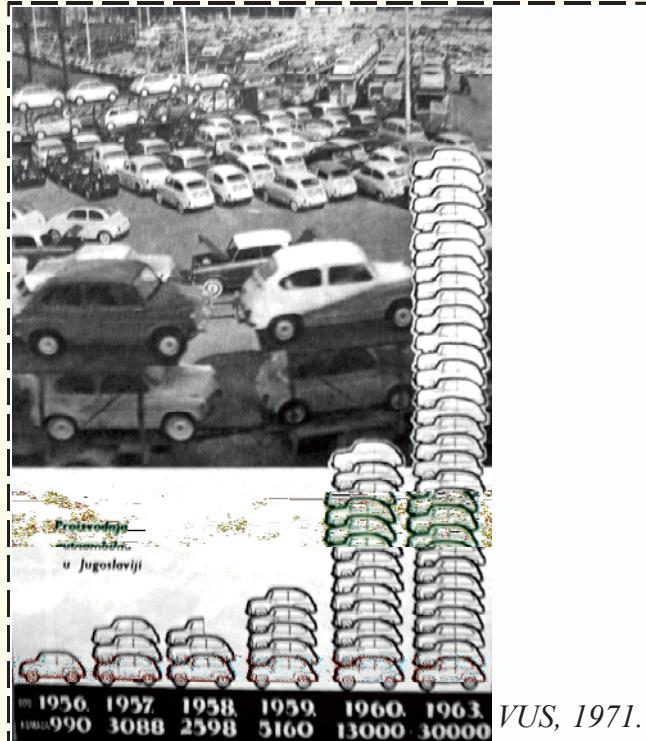

1. O kojim prob emima govori tekst?
2. Što autor teksta podrazumijeva pod tipičnom obite ji?
3. Postoji i danas s ična situacija u tvojem gradu?

Koje promjene u prometu uočavaš u razdoblju od 1960.-1980-ih?

PROIZVODNJA AUTOMOBILA

1. Što pokazuje grafikon?
2. Koji su razlozi za proizvodnju tolikog broja voza?

PROPISE – ZAKONI

«(...) Savjet za unutrašnje poslove u suglasnosti sa Savjetom za građevinarstvo i komunalne poslove Narodnog odbora grada Zagreba, donio je na sjednici održanoj 29.X.1960. Naredbu, koja glasi: Brzina vožnje motornih vozila na pojedinim saobraćajnicama grada Zagreba ograničava se: do 40 km na sat u Maksimirskoj cesti (...) do 30 km na sat u Ilici na dijelu od Trga Republike (današnji Trg bana Josipa Jelačića, op.a.) do Kačićeve (...) Vožnja zaprežnih vozila na javno-prometnim površinama, na kojima je dozvoljen saobraćaj zaprežnim vozilima, ne smije se vršiti galopom. (...)»

Večernji list, 31.10.1960.

1. Zašto se ograničava brzina kretanja u gradu?
2. Što je neobično u izvoru i zašto?

RAZVOJ ZRAČNOG PROMETA

„Prva redovita međunarodna avionska linija s Dubrovnikom otvorena je 8. lipnja. Na novi dubrovački aerodrom kod Čilipa sletio je dvo-motorni „Konvejer“ holandske zračne kompanije KLM. Nova direktna međunarodna linija povezuje Amsterdam preko Düsseldorfa s Dubrovnikom.... Prvim avionom doputovali su predstavnici kompanije KLM i turističkih agencija iz Engleske, Holandije i sjevernih područja Zapadne Njemačke, koji su zainteresirani za korištenje ove linije, jer omogućava brzi prijevoz turista iz tih zemalja u Dubrovnik.“

Dubrovački vjesnik 19. lipnja 1962.

“Dubrovački aerodrom u Čilipima iz godine u godinu postiže sve bolje rezultate u prometu aviona i putnika, a s tim u vezi i u svom poslovanju koje se 1970. odrazilo u cifri ukupnog prihoda od 3 miljarde i 300 miljuna starih dinara. Zanimljivo je da je u punoj sezoni, za vrijeme ljeta, na aerodromu radio 301 stalni i sezonski službenik, a sada u zimskom razdoblju zaposleno ih je 185. (...) zabilježen je promet putnika od čak 584 007, što je za 28 posto više nego u 1969. godini. (...) Dubrovački aerodrom primao je avione tridesetak inozemnih kompanija među kojima najviše slijetanja imaju „Concord“ iz Frankfurt, „Setrling“ i „Scanair“ iz Kopenhagena, zatim „Interflug“ iz Istočnog Berlina, BEA iz Londona i druge....”

Dubrovački vjesnik, 27. siječnja 1971.

1. S kojim se državama i gradovima povezuje Dubrovnik novim, zračnim prometom?
2. Kakav trend u prometu zračne uke Čipi uočavaš u razdoblju od 1962. do 1971.?
3. Razmisli o posjedicama koje je ima a gradnja zračne uke za stanovništvo Konava a t. seoske okolicice Dubrovnika!

RAZVOJ PROMETA

1. Pokušaj krono oški poredati fotografije?
2. Odredi koje s ike pripadaju seoskoj, a koje gradskoj sredini.
3. Odredi koja je fotografija snim jena spontano.

GRADNJA CESTA

"Potkraj šezdesetih godina, u našoj su zemlji donesene prve odluke o gradnji auto-cesta. U prosincu 1972. puštene su u promet i prve dionice: auto cesta Zagreb-Karlovac (38,4 km) i auto cesta Vrhnik-Postojna (32 km). Na obje auto-ceste naplaćuje se cestarina. U međuvremenu, donesen je plan gradnje cesta za petogodišnje razdoblje od 1975-80., u kojem se intenzivno radi na pretvaranju ceste 'Bratstvo i jedinstvo' u auto-cestu. (...) Za vozača kojega ne moraju zanimati širi društveno-ekonomski učinci auto-cesta, najvažnije su prednosti auto-ceste obzirom na sigurnosti i utrošak goriva. Inovacije u prometu nisu samo rješavanja prometnih problema nego i podizanje općeg standarda. Put do auto-cesta istodobno je jedan od najvećih privrednih pothvata koji zahtijevaju golema ulaganja. Ipak, ta se ulaganja višestruko vraćaju i jedan su od temelja općeg napretka zemlje."

Start, br. 301, 1980. g. I

1. Koje su prednosti izgradnje autocesta?
2. Kako je promet utjecao na razvoj gradova?
3. Zašto su u aganja u izgradnju cesta jedan od teme ja općeg napretka zem je?

Koje probeme uočavaš u razdoblju od 60-ih do 80-ih godina?

SMANJENE GUŽVE I POTROŠNJA GORIVA

Jugoslavija i svet 1971.

1. Koje je godišnje doba na slici?
2. Pokušaj pogoditi što čekaju ljudi u redu.

SMANJENE GUŽVE I POTROŠNJA GORIVA

“Trećeg svibnja, kako je poznato, na snagu je stupio Zakon o ograničenju upotrebe i kretanja osobnih i drugih motornih vozila. U cilju štednje tekućih goriva u cestovnom prometu, ovim zakonom se privremeno zabranjuje upotreba osobnih automobila i motocikla u određene dane, otvaranje novih autobusnih linija na duljim relacijama i ograničava se duljina relacija na kojima se mogu upotrebljavati određena teretna motorna vozila i autobusi.”

Dubrovački vjesnik, 11.5.1979.

1. Što misiš o ograničavanju prometa i zbog čega bi to danas moglo biti opravdano?
2. Zamisli koje je sve probeme moglo prouzročiti ovakvo ograničavanje prometa!
3. Zašto se tiskaju bonovi za benzin?

JURIŠ ŽELJEZNE KONJICE

“Ne znamo je li veće čudo što u jednom bačkom selu ima 200 traktora i 100 automobila ili što nema benzinske pumpe ni mehaničarske radionice! Sad o dvijesto deronjskih traktora desetak modela i nekoliko puta više tipova, vode brigu dva kovača i, naravno, sami vlasnici, koliko je tko vješt i umješan.... Da sve bude još gore, gotovo polovica sadašnjih vlasnika nije položila vozački ispit. Jedni se tek spremaju izaći pred strogu komisiju u Odžacima, a drugi, koji su se bezuspješno tamо pojavljuvali, traže izlaz pred komisijama čak u Negotinskoj krajini. Priča se da ga i nalaze... Progres, a ovo je bez sumnje baš to, ne može se zaustaviti sve kad bi to netko htio.”

Ilustrovana politika, br.962, 12.04.1977., str.18.

1. Koji se problemi ističe u tekstu?
2. Objasni značenje riječi progres.

PISMA ČITATELJA

«Stanujem u Vlaškoj ulici 53 (u Zagrebu, op.a.). U toj zgradi nekoliko stanara ima osobne automobile. No za nas automobili nisu od velike koristi ako je riječ o brzini – parkiranje nam je zabranjeno ispred zgrade, zatim u Draškovićevoj do Jurišićeve i u Vlaškoj s lijeve i desne strane uključujući i Šoštarićevu do ugla Ribnjaka. Ima li nade da će se naći neko rješenje oko parkirališta u blizini našeg stana?»

Večernji list, 19.12.1960.

1. Koji su to problemi i zašto započeli u 1960. za stanovnike pojedinih gradova?

DETEKTORI NA RASKRIŽJIMA ZAGREBA

»Kad za nekoliko dana netko zastane i malo pažljivije promotri promet na Kvaternikovom trgu, brzo će mu pasti u oči da taj promet teče brže, jednostavnije i sigurnije. Nevidljivi detektori položeni u asfaltnom pokrivaču otkrivat će vozila s pomoću elektromagnetskih valova. Zatim će oni javljati uređajima za upravljanje prometom. Ova revolucija na raskrišćima počela je u svijetu prije desetak godina. (...) Na raskršću između Šubićeve i Ulice socijalističke revolucije, gdje sada stoji najmoderniji uređaj, zapisano je da između šest i sedam sati izjutra prolazi 775 vozila. Između 12 i 13 sati brojka raste na 941 a onda pada na 856. Najveći je promet između 14 i 15 sati. U to vrijeme prolazi 1420 vozila. (...) Poduzeće Nikola Tesla može ih (detektore, prim. au.) proizvesti za svako raskršće gdje su oni potrebni. A traže ih i sve više će ih trebati i drugi naši gradovi. Nakon Zagreba prvi je Karlovac.«

Globus, br. 196, 31. 3. 1963., str. 9

1. Čemu s uže detektori?
2. Kad je promet najgušći i zašto?

PROMET

Večernji list, III 1970

1. Što prikazuje karikatura?
2. Što že i nagasiti autor karikature?

ELEMENTI KRIZE

(...) U Hrvatskoj koju su najteže pogodile strujne nedadeće prošle zime primjenjuje se od 12. veljače tzv. «prvi stupanj» štednje koji ograničava javnu rasvjetu, svjetleće reklame, dodatno grijanje, a od 20. veljače smanjuje se i sva ostala potrošnja struje, ukupno za 10 posto. Situacija nije nimalo ugodna, ali ova ograničenja ipak su mnogo sigurnija od onih koja su uvedena 4. prosinca 1973. (...)

VUS 19.2.1975.

1. Kako se nedostatak električne energije mogao odraziti na proizvodnju?
2. Jesu i svi krajevi Jugosavije imaju jednake probleme? Zašto?

KOMPJUTERIZACIJA

«Izgleda da će 1984. godina biti zapisana kao godina prodora računalne tehnike u Jugoslaviju: mnogi časopisi počevši od stručnih pa do revijalnih, radio i televizija, posvećuju sve više pažnje “inteligentnim igračkama za odrasle” kako popularno nazivaju kompjutere (ili što je sasvim isto, računala). Istupi onih koji propagiraju računala, na žalost, još uvijek ne uspijevaju razbiti jednu čestu predrasudu: da je računalo složena i skupa naprava kojom mogu upravljati samo visokoobrazovani inženjeri. (...) Pročitavši ove redove vjerojatno ste počeli razmišljati kako uvjeriti roditelje da vam za sljedeći rođendan kupe računalo. Prije nego što porazgovarate s njima, da vam priopćimo jednu lošu i jednu dobru vijest. Da počnemo od loše: uvoz računala, osim kad se radi o povratnicima sa privremenog rada iz inozemstva, nije dozvoljen čak ni uz plaćanje carine. Slijedi dobra vijest: postoji mogućnost da nabavite jedan domaći kompjuter prihvatljivih karakteristika koji će vas koštati nekih 16.000 dinara, pod uvjetom da skupite hrabrosti i sami ga sklopite...»

Mladi fizičar, br. 31-32, Beograd 1983/84, str. 52.

1. Koji su problemi vidjivi ranih osamdesetih godina pri ikom početku kompjuterizacije?
2. Postojeći i danas slike prepreke?
3. Raspitaj se kod roditelja kada su se prvi put susreli s računom i kako je to izgledalo?

U kakvom je odnosu industrijski razvoj Jugosavije u usporedbi sa Zapadom?

ELEKTRIFIKACIJA

«Osim podizanja škola, Lištičani su mnogo učinili i na planu elektrifikacije naselja. I u tome su sigurno među prvima u BiH. Uzmimo samo podatak da je prije 11 g. električno svjetlo imala samo Lištice, a danas su elektrificirana sva sela. Za elektrifikaciju su Skupština općine iz budžeta i sami stanovnici putem samodoprinosu dali preko milijardu starih dinara. To je izmjenilo način života stanovnika na selu i danas nema kuće koja ne posjeduje neki električni aparat. Suvremeni namještaj, radio aparat i televizor postali su uobičajena oprema većine kuća.»

BiH iseljenički kalendar, Sarajevo 1969, str.319

1. Kojom brzinom je tekao proces elektrifikacije na se u i tko je u njemu sudje ovao?

AMERIKANCI HOĆE YUGO

«Za Jugoslaviju znate po ZOI u Sarajevu. Ako ste to znali ok! Međutim, sigurno ne znate da se тамо proizvode automobili. Ne vjerujete?! Pa on je upravo ovdje... Ovako se nasmijani američki voditelj vrtio na ekranima postavljenim u Zastavinoj dvorani Beogradskog salona automobila. Bio je to i posljednji dokaz da je *Yugo* stigao u Ameriku. (...) U prvih 12 mjeseci na američko će se tržište isporučiti 20 000 *Yuga*. (...) Za svaki automobil izvezen u SAD Crvena Zastava će dobiti oko 1800 američkih dolara. Maloprodajna cijena jeftinijeg od dva modela jest 3990 dolara. (...) Skromnija varijanta predviđena za američko tržište izvorno je veoma slična domaćem *Yugu L* ali je unutrašnja oprema mnogo kvalitetnija i po bojama skladnija. Najveća je razlika katalizator, jer Amerikanci voze bezolovni benzin.»

Večernji list, 4., 5. svibnja 1985. str 11.

1. Na koji način vodite j predstav ja Jugokupcima?
2. Zašto postoji razlika između američkog i jugosavskog mode a Juga?

IZ PETOGODIŠNJEGLA PLANA

«U sljedećih pet godina obratit će se pažnja opremanju tvornica domaćom opremom. Naročito će se povećati proizvodnja strojeva za industriju, građevinarstvo i poljoprivredu, kao i raznih električnih aparata. Godišnja proizvodnja traktora koja sada iznosi oko 7500, dostići će godine 1965. oko 20 000 komada. Tvornice mašinogradnje povećat će produkciju strojeva i uređaja za građevinarstvo od 7000 tona na 15000 tona godišnje. Istodobno će se gotovo udvostručiti proizvodnja cementa i ravnog stakla. Proizvodnja strojeva i uređaja za rudarstvo i industriju povećat će se s 35100 tona na 66500 tona godišnje.»

Večernji list, 7.12.1960.

1. Koje grane najviše interesiraju petogodišnjim planom?
2. Gdje si se već susreo s petogodišnjim planiranjem i što znaš o njegovim rezultatima?

PRVI PUT POZITIVNO:

Naš najveći proizvođač električnih proizvoda opreme i postrojenja SOUR «Rade Končar» iz Zagreba povećat će ove godine izvoz čak 75 posto u odnosu na prošlu godinu., uglavnom na konvertibilno tržište. (...) Na zapadnoeuropejsko tržište od serijskih proizvoda bit će izvezeno 50.000 hladnjaka (isto toliko i na istočnoeuropejsko) a izvjesne količine naći će se ove godine prvi put u Velikoj Britaniji. Na konvertibilno područje također će se izvesti 320.000 dijelova za kućanske aparate i drugih proizvoda. (...) Ako ne bude većih teškoća u nabavci sirovina, rezervnih dijelova i reproduksijskog materijala (...) Končar bi na kraju godine od izvoza na konvertibilno područje trebao ostvariti tri milijuna dolara suficita.

Večernji list, 21. 3. 1980.

1. Što se navodi kao otežavajući čimbenik rekreacije plana?
2. Što se postiže izvozom?

TREĆI MAJ

«Praveći bilancu desetgodišnjeg rada kolektiva, otkad njime upravljaju radnici, trudbenici brodogradilišta «Treći maj» iz Rijeke iznijeli su u javnost mnogo zanimljivih podataka. Njihovo poduzeće postalo je u međuvremenu jedno od najvećih jugoslavenskih izvoznika i prvo je brodovima prodrlo izvan granica naše zemlje. (...) Uz brodogradilište «Treći maj» najviše je povezan napredak naše brodogradnje i modernizacija naše trgovačke mornarice. Prije dvanaest godina ovdje je počela gradnja prve serije prekoceanskih brodova tipa «Zagreb» (...) U posljednjih petnaest godina, kada i počinje renesansa ovog 54 godine starog brodogradilišta, Treći maj je sagradio imponantnu flotu od blizu 320.000 bruto-registarskih tona. Od toga pola otpada na domaća brodarska poduzeća, a pola na strane brodarske tvrtke.»

Večernji list, 4.10.1965.

1. U čemu je značaj brodogradi išta «3. maj»?,
2. Što mis iš tko je naruči ac broda sa s ike?
3. Kakva je po itička veza tih zema ja?

Jugoslavija i svet 1969.

STATISTIKA

Tablica te efonskih aparata

Grad	telefonski aparati na 100 stanovnika
Zagreb	2,7
Rijeka	4,2
Beograd	4,9
Stockholm	59,1
Base	44
Beč	18,5
Mi an	39,8

Tablica kućanskih aparata

Prosječna 100 kućanstava 1968. godine	Hrvatska ukupno	Hrvatska nepoljoprivredna radnička kućanstva	Engleska i Wales	Sjedinjene Američke Države
Hladnjak	30,8	62,2	50,7	99,8
Perilica rublja	14,4	34,3	62,0	90,8
Usisavač	18,4	44,3	83,0	89,1
Radio	74,5	94,0	93,2.	99,7
Televizor crno-bijeli	31,5	65,7	92,4	98,5
Televizor u boji	-	-	0,6	38,2

Tablica automobila

Igor Duda: "U potrazi za blagostanjem" Zagreb, 2005.

	Broj automobila na 1 km ceste 1970. g.
Velika Britanija	40
SR Njemačka	32
Nizozemska	32
Bečija	23
Austrija	13
Francuska	17
Švicarska	22
Jugosavija	9

Večernji list, ožujak 1970.

1. Jesu i tabični prikazi pokazate ji standarda?
2. Usporedi podatke u tabici i zakjuči kojih proizvoda nije bio.
3. Koji je proizvod donekle pratio potrošačko društvo Zapada?
4. Što misiš zašto postoji razlika između prvog i drugog stupca u drugoj tabici?

STANAR i i što bi stanovi ispriča i o judima?

Na koji način su uvjeti stanovanja utjeca i na svakodnevni život u Jugosaviji?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

Radionica je osmišljena tako da učenicima na jednostavan i atraktivan način približi život običnih ljudi u vremenu od 1945. do 1990. Učenicima su ponuđeni različiti povijesni izvori koji govore o različitim aspektima stanovanja. Kroz ove izvore učenici mogu uočiti kakav je bio standard ljudi, higijenske navike, moda (kako su opremani stanovi, koji su statusni simboli uočljivi na fotografijama, kako su ljudi na fotografijama obučeni), mogu usporediti ponuđeno sa svojim iskustvom iz svakodnevnog života.

-Očekivano znanje-pretpostavlja se da učenici znaju koje su osnovne karakteristike jugoslavenskog društva u ovom periodu i ideološke okvire u kojima se nalaze opisani događaji ili su nastale ponuđene fotografije.

ISHODI

Radionica treba osposobiti učenike da mogu prepoznati i analizirati različite povijesne izvore koji se odnose na svakodnevni život. Da mogu koristiti i objasniti pojmove: urbanizacija, standard, sanitarno-komunalne, ruralni. Naučiti ih da razlikuju i mogu objasniti različite aspekte jednog događaja, podstiče zajednički rad, razvija kreativnost i osjećaj za razumijevanje različitih društvenih promjena.

CILJ

Učenici trebaju sagledati i razumjeti kako su i u kakvim uvjetima ljudi živjeli u Jugoslaviji u razdoblju između 1945. i 1990., kakav je bio njihov standard i mogućnosti, što je zavisilo od pojedinca a što od društva i državnih organa, uočiti različite faze razvoja standarda i izdvojiti dobre i loše strane jugoslavenskog komunizma u ovom razdoblju.

IZVOĐENJE RADIONICE

1. *Uvodni dio* – 15 minuta. Uvodni komentar učitelja o tome koliko su uvjeti u kojima čovjek živi važni za njegov svakodnevni život.

Pitanje za učenike:

- Što je za tebe važno u svakodnevnom životu i koliko to ima veze sa uvjetima u kojima živiš?

- Koje su dobre a koje loše strane urbanizacije?

- Objasni na koji su način povezani uvjeti stanovanja i standard života?

- Navedi primjere kada ta povezanost ne postoji.

2. *Rad u skupinama*- analiza izvora (30 minuta): Instrukcije za svaku skupinu. Podjela izvora za svaku skupinu

Prva skupina se bavi uvjetima stanovanja, druga skupina koja se bavi načinom dobivanja stanova, treća skupina koja se bavi odnosom urbanog i ruralnog

3. Izvještavanje predstavnika skupine i grupna rasprava (45 minuta)

DIO ZA UČENIKE

Svatko od nas ima kutak koji za njega predstavlja dom. Nekome je to kuća, nekom soba ali ponekad je i sitnica koju možemo staviti na dlan. To je naša intima, udobnost i sigurnost koju dozivamo kada smo umorni ili uznenireni. Ovo su priče ljudi o stanovima i priče stanova o ljudima. Kroz povijesne izvore koji se nalaze na sljedećim stranicama pokušat ćemo vas odvesti u jedno drugo, vrijeme kada su vama bliski ljudi koji su stariji od vas bili mladi. Možda se neki detalj koji ćete ovdje vidjeti nalazi i u vašim kućama i čeka da vam ispriča svoju priču. Kroz analizu različitih povijesnih izvora, kroz raspravu s ostalim učenicima uz upute koje ćete dobiti od svoga učitelja moći ćete razviti određene vještine i znanja koja će vam pomoći da bolje razumijete vrijeme koje trenutno proučavate (period nakon Drugog svjetskog rata) i svijet u kojem živate.

I. skupina

USLOVI STANOVANJA

Što sve može utjecati na uvjete stanovanja?

IZVJEŠTAJ O RADU DRŽAVNE AKCIJE NA SISTEMATSKOM SUZBIJANJU PJEGAVCA I REKURENSA U NR BIH U VREMENU OD 23.9 – 7.12.1946.

„Organizacija rada na sistematskom zaprašivanju izvršena je prema uputama Komiteta za zaštitu narodnog zdravlja FNRJ...ušljivost se i dalje uporno održavala (nemasovna). To se može objasniti time što osobe s takvom ušljivošću nemaju drugog rublja osim onog na sebi, a posteljine vrlo malo ili nikako, tako da se predviđena količina DDT – a nije mogla ni utrošiti. Samo rublje je pak impregnirano znojem i prljavštinom, tako da se DDT ne može zadržati na njemu, a ukoliko se i zadrži, on se ubrzo istrese ili prevuče znojem i prljavštinom, tako da ostane bez djelovanja...Dakle, ušljivost se nije snizilaPoznato je da je u nekim krajevima NR BIH ušljivost odvijek smatrana potpuno prirodnom pojavom i da živ čovjek ne može biti bez ušiju. Prvi put su ljudi sada uvidjeli da se može bez ušiju i da se čovjek bez njih mnogo ugodnije osjeća. Mnogi su izjavljivali, da su 7 – 10 dana nakon zaprašivanja mirno spavali. Mnogi i sad još uvjek traže DDT, tako da bi DDT moga ući u domaću upotrebu”.

Arhiv Srbije, fond 31 (Komitet za zaštitu narodnog zdravlja FNRJ), fascikl 24, jedinica opisa 43.

IZVJEŠTAJ O RADU ZDRAVSTVENE EKIPE U BRESTOVCU (VOJVODINA) U VREMENU OD 29.10 – 10.11.1951.

„30.10.1951. godine tri grupe su pošle u selo, svaka u određeno područje. Zadatak ekipe je u prvom redu bio ući u kuću one djece kod koje je prilikom pregleda nađena bijela uš, radi utvrđivanja uzroka ove pojave. U istim kućama su nađena i dojenčad i mala djeca. To su uglavnom kuće kolonista iz okoline Vranja. Utvrđeno je da su sve kuće nečuveno prljave, bijedne, djeca prljava i polugola, posteljina bez navlaka, često bez slamarice. U krevetu se nalazi malo slame pokrivene jednom dekom. Kuće su neokrečene, crne od dima i čadi ispod kojih se vidi boja, vjerojatno od prije 10 godina. Pod, ako je od dasaka, je toliko prljav da se uopće ne vidi da su daske, a ako je pak zemljani onda je kao izriven jer se nikada ne pomazuje....Žene iz okoline Vranja, Sanžaka, Zaječara kao i neke valjevačke porađaju se u staji ili šupi, obično bez babice, u stojećem ili čučećem položaju na zemlji ili slami.

Arhiv Srbije i Crne Gore, fond 141 (Antifašistički front žena), fascikl 33, jedinica opisa 183.

DOMAĆINSTVA KOJA SU IMALA ELEKTRIČNU ENERGIJU, VODOVODNE INSTALACIJE I KUPAONICE (U POSTOCIMA):

	Insta acije e električne struje	Vodovodna insta acija	Kupaonica
1951	86,6	26,4	14,1
1961	93,7	45,0	24,3
1971	98,5	62,8	49,5
1973	98,6	65,2	52,8

*Skupina autora, 30 godina
socijalističke Jugoslavije , Monos ,
Beograd 1975.god.*

1. S ijedom gore navedenih tekstova opiši u kakvim su uvjetima živje i judi četrdesetih i pedesetih godina u Jugosaviji?
2. Koji su uzroci takvog života, a kakve pos jedice ?
3. Koji se dije ovi tekstova odnose na sredinu u kojoj su judi živje i, a koji na uvjete u kućama i stanovima?

Koji su se problemi vezani za dobivanje stanova pojavili u ovom razdoblju?**ZAJEDNIČKI STANOVI - Primjer Bojane Jovanović**

“Prije Drugog svjetskog rata moja svekra Bojana Jovanović živjela je u stanu u Pristinskoj ulici sa svojim mužem Borivojem i mojim budućim mužem Tihomirom. Nakon oslobođenja Beograda u listopadu 1944. Borivoja su uhitali i od tada mu se gubi svaki trag, nije bilo nikakve optužnice, presude ili objašnjenja što se s njim dogodilo. Bojana i Tihomir tada prelaze živjeti u Katanićevu 4, to je bila prisilna selidba iz dotadašnjeg stana u Prištinskoj. Ne znam točno tko je u tadašnjem Beogradu donosio odluke o raspoređivanju ljudi na određene adrese, pretpostavljam da su to radile određene komisije po gradskim rejonom (administrativna podjela tada u BG). Sjećam se samo da oni nisu imali izbora gdje će živjeti i tako su se uselili u prizemni stan jednokatnice iz 20-ih godina. Stan u Katanićevoj u prizemlju je bio podijeljen na dvije stambene jedinice običnim zaziđivanjem dvokrilnih vrata koja su povezivala dvije sobe. Bojana i Tihomir su dobili dvije male prostorije, ali u tom dijelu stana nije bilo ni kuhinje ni kupaonice. Postojaо je sanitarni čvor u podrumu i oni su dobili pravo da ga koriste.”

*Olivera Jovanović, ekonomistica u mirovini iz Beograda, rođena 1935.***KAKO DOĆI DO VLASTITOG STANA**

“Moj muž i ja nakon što smo se vjenčali, živjeli smo deset godina kao podstanari... Šanse da dobijemo stan nije bilo. Moj muž i ja nismo bili članovi partije, nismo imali nikakvih debelih veza, moje poduzeće nije bilo u mogućnosti kupovati stanove, a kod muža u poduzeću je bila rang lista za dobivanje stanova koja se sastavljala na osnovi određenih bodova (prema godinama staža, broju djece, članstva u partiji ...) pa smo se odlučili na kupovinu vlastitog stana kreditom. Najpovoljniji način dobivanja kredita je bio polaganjem depozita u devizama na osnovi kojega bi se za depozit triput toliko dobio kredit. No i to je bilo teško jer nismo imali dovoljno za depozit za kredit koji bi nam bio dovoljan za kupovinu stana. No unatoč svemu tome trebalo je još imati i dobre veze za dobivanje takvog kredita. Krediti 80-tih godina su bili povoljni, ali ih se teško moglo dobiti. Tijekom cijele kupovine stana, rasle su i cijene stanova, tako da smo uvijek bili u nekakvom zaostatku. Dizali smo kredit na kredit. Rate kredita su bile velike i teško se živjelo. 1981. godine krenuli smo u lov na kredite i u kupovinu stana, a tek 1984. godine konačno smo dobili ključeve vlastitog stana., no potkraj 80-tih zahvaljujući inflaciji stan smo isplatili u visini jedne mjesecne karte za gradski prijevoz.”

*Vlasta Detling, nastavnica predškolskog odgoja u dječjem vrtiću "Nevičica" u Osijeku rođena 1953.***O DOBIJANJU STANOVA IZ STAMBENOG FONDA**

“U Beogradu smo živjeli kao podstanari od 1972. do 1979. godine. Stanovi su se dobijali preko radnih organizacija. Svi zaposleni su uplaćivali određenu svotu novca u stambeni fond (samodoprinos) koji je postojao pri općini. Svaka radna organizacija imala je pravilnik prema kom su se zainteresirani zaposleni bodovali (staž, broj članova obitelji, uvjeti života itd.). Djeca palih boraca ili preživjelih boraca iz Drugog svjetskog rata dobijala su dodatne bodove. Godine 1979. općina Novi Beograd dobila je oko 40 stanova za prosvjetne radnike, tako smo mi, budući da smo imali preko 20 godina staža, dobili stan. Ako su oba bračna druga radila u prosvjeti, radni staž se zbrajao (znači mi smo imali 40 godina staža). Ponekad su se ljudi razvodili da bi dobili dva stana, osobito ako su imali više djece i male šanse da dobiju stan odgovarajuće veličine (onaj tko je prvi na listi najčešće je prihvaćao prvi stan koji organizacija dobije a to je mogao biti stan mnogo manji od onog koji im je pripadao po broju članova domaćinstva). To je bilo nepošteno i svi su javno prezirali takve postupke, ali nitko nije mogao utvrditi tko se razvodi zbog problema u braku a tko zbog stana...”

Julijana Živanov, prosvjetni radnik u mirovini iz Beograda, rođena 1937. godine u Zrenjaninu

1. Koje problemi navode svjedoci koji su se pojavili pri dobivanju stanova?
2. Kako je bi o moguće doći do stana u ovom razdoblju, a kako danas?
3. Izdvoji dobre i loše strane stambene politike u ovom razdoblju.

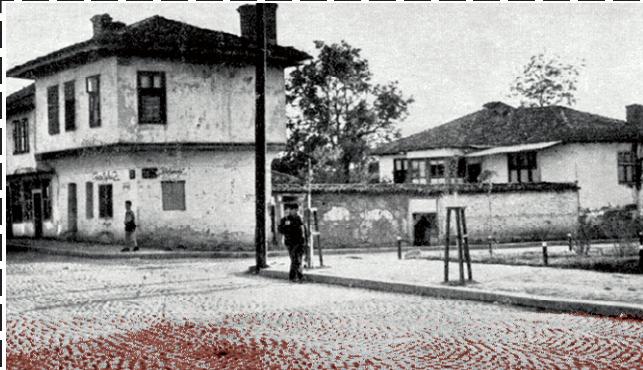
III. skupina

URBANO-RURALNO

Koje su osnovne razlike u stanovanju između se a i grada?

ULICA MARŠALA TITA PO ZAVRŠETKU DRUGOG SVJETSKOG RATA I POČETKOM 60-IH

Priština nekad i sad, Jugoslavija danas 1941-1961, Beograd b.g., str.62

VELEGRADSKA POLJOPRIVREDA

(obrađivanje zemlje u podnožju stambenih blokova služilo je kao razonoda za ljudе koji su došli sa sela ali i za one kojima je to bio samo oblik relaksacije)

"Velegradski poljoprivrednik spusti se s desetog ili dvadesetog kata i ravno u kukuruz. (...) podno staklenih i betonskih armiranih zgradurina Novog Zagreba između triju naselja, dvaju Sopota i ne baš travnatog Travnog. (...) još bar pet ili šest godina tu se ništa neće graditi. Planirano je nogometno igralište, ali nema love. Onda su se ljudi skupili i dogovorili da urede privremeno poljoprivredno dobro, (...) Zvonko Čuček iz Travna tekstilni je tehničar u tekstilnom kombinatu Zagrebtekstil i još polazi višu školu i baš polaže ispite, no kraj svega toga nađe vremena za zemlju. Da po njoj čeprka, ne bi li se osvježio i razvedrio. On je iz Hrvatskog zagorja, a kćerka je rođena u Zagrebu (...) Mile Rosanović rodom Banijac a stonom iz Prvog Sopota koji ukočeno izgovaramo Sopot Jedan, reče da radije kopira nego čita. (...) Svaki čas izidu da mogu popričati s ljudima ili zjakati u plavo nebo. Kao nekad."

Svijet, br. 13, 1981. str. 27.

STARO I NOVO, BEOGRAD 60-TIH

Darko Ćirić, Lidija Petrović Ćirić, Beograd 60-tih godina XX veka, Muzej grada Beograda, Beograd 2003 foto Branibor Debeljković

PORODIČNI RUČAK

selo Trepča 1979, porodični album

KAKO SE OŽENITI?

Na selu, očigledno, vladaju nova shvaćanja i raskid s nekadašnjim svetinjama kao što je meda nije više tako bolan ako se zauzvrat može bolje živjeti. A živjeti bolje ne znači samo posjedovati više materijalnih dobara, stečenih radom. I poljoprivrednici znaju da je slobodno vrijeme sastavni dio životnog standarda. Mlađarija se zato listom opredijelila za život u gradu, za bilo kakav posao izvan poljoprivrede u kojoj rad nema početka ni kraja. Roditelji pokušavaju sačuvati nasljednika imanja, kupuju sinovima automobile, zaklinju ih, nabavljuju razne uređaje za domaćinstvo ne bi li ih zadržali uz sebe ali sve to ponekad ne pomaže. I kćeri su počele pogledavati prilike za udaju iz grada radje nego da kao snahe uđu u najbogatiju seosku kuću. Momci na selu se žale da sve teže mogu pronaći djevojku za udaju i zasnovati obitelj.

Duga, Nova serija br.98, 26.studenog 1977

ISTOČNA SRBIJA 70.TIH

seoska kuća napravljena za bračni par sa dvoje male djece sl.dolje; slika gore kako je izgledala kuća na istom mjestu 1950. za bračni par s osmero djece, okolina Negotina

DNEVNA SOBA 70-TIH,
BEOGRAD 1971.

1. Usporedi izgled gavne u ice u Prištini 1945. i 1960.
2. Pokušaj naći stare fotografije svoje u ice i usporedi ih s njenim izgledom danas.
3. Objasni zašto se mijenjao izgled gradova?
4. Objasni međusobni utjecaj se a i grada.
5. U čemu je najveća razlika između gradova i se a?

OD ANALFABETSKIH TEČAJEVA DO KOMPJUTERA

Kakve je promjene i teškoće doživ javao sustav obrazovanja?

45 minuta

DIO ZA UČITELJE

SUSTAV OBRAZOVANJA (uvodni tekst)

U poslijeratnoj Jugoslaviji posebna se pozornost posvećivala opismenjavanju stanovništva i organiziranju sustava obrazovanja kroz koji bi se odgajale generacije u duhu socijalističke ideologije. Otvorio se veliki broj osnovnih i srednjih škola, vodila se briga i o dodatnom obrazovanju odraslih, posebno za potrebe određenih zvanja, i to kroz razne tečajeve i tzv. večernje škole. 1958. godine donesen je savezni zakon o obveznom osmogodišnjem školovanju. Do 1978. zadržan je klasični oblik obrazovnog sustava koji se sastojao od obvezne osnovne škole u trajanju od 8 godina, te srednjih škola različitih profila u trajanju od uglavnom 4 godine.

Jugoslavensko školstvo ulazi u novu fazu 1978.g. reformom Stipe Šuvara koji je ukinuo klasičnu podjelu srednjih škola. U takvoj školi, popularno nazvanoj "šuvarica", prve dvije godine zbog opsežnosti programa bile su preteške manje sposobnim učenicima, a druge dvije godine, tzv. usmjerenog obrazovanja izmišljali su se kojekakvi stručni i manje stručni predmeti kako bi se popunio program. Obvezno je bilo proizvodno-tehničko obrazovanje i praktični rad kroz sve 4 godine. Takav sistem je zadržan sve do početka 90-tih godina.

komentar prof.

ISHODI

Osnovna ideja radionice je da kroz rad na izvorima učenici trebaju razumjeti kako se razvijao sustav obrazovanja od 1945. do 1990.g. uz podstrekivanje interesa za multiperspektivnost i razvijanje sposobnosti za postavljanje osobnih stavova i mišljenja.

CILJ

Stjecanje novih znanja o poslijeratnom opismenjavanju, Šuvarovoj reformi, kompjuterizaciji, a potom dati odgovor na ključno pitanje: Kakve je teškoće i promjene doživljavao sustav obrazovanja?

TIJEK

RADIONICE

1. Korak: Rad u skupinama, podijeliti učenike u 2 skupine.

Iz svakog izvora navesti tri ključne riječi, te ih upisati u tablicu.

Vrsta izvora (tekst,fotografija,tablica)	Navedi vrijeme o kojem govori izvor	Ključne riječi (pojmovi)

Rad na tablici: 15 minuta

2. Korak: Podijeliti učenike po vremenskom razdoblju u 2 skupine.

3. Korak: Unijeti ključne riječi iz izvora i unutar svoje skupine prema vremenskom razdoblju složiti sljedeće:

	Kakav je odnos države prema obrazovanju?	Položaj učenika u obrazovanju	Oceniti napredak obrazovanja ocjenom 1-5 uz obrazloženje.
I skupina			
	Kakav je odnos države prema obrazovanju?	Položaj učenika u obrazovanju	Oceniti napredak obrazovanja ocjenom 1-5 uz obrazloženje.
II skupina			

| Rad na tablici: 15 min.

| 4. Korak: Za prezentaciju 10 min. (Svaka skupina izlaže po 5 min.)

| 5 min. za zaključak

DIO ZA UČENIKE

Nakon Drugog svjetskog rata na području Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije velika su sredstva ulagana su na opismenjavanje stanovništva. Sustav osmogodišnjeg obveznog obrazovanja preuzet je iz ruskog školstva. 1958. godine donesen je savezni zakon o obveznom osmogodišnjem školovanju. Do 1978. zadržan je klasični oblik obrazovnog sustava koji se sastojao od obvezne osnovne škole u trajanju od 8 godina, te srednjih škola različitih profila u trajanju od uglavnom 4 godine. 1978. jugoslavensko školstvo ulazi u novu fazu; reformirano je srednjoškolsko obrazovanje popularno nazvano „šuvarica“ po svome tvorcu Stipi Šuvaru, koji je ukinuo klasičnu podjelu srednjih škola. Uvedene su tzv. stručne škole, u kojima je praktičan rad bio obavezan kroz sve četiri godine školovanja. Društvena i ekonomска kriза 70-ih utjecala je na propast Šuvarove reforme, jer su nedostajala novčana sredstva. U socijalističkom društvu većina stanovnika stekla je osmogodišnje obrazovanje. Diploma srednjih škola omogućavala je pronalazak zaposlenja i pristojnu zaradu. Pojava kompjutera u nastavi 80-ih godina predstavljala je više čudo, nego što je bila pomoć u nastavnom procesu. Međutim, većini škola kompjuteri za potrebe nastave bili su nedosanjani san.

- IZVORI ZA I SKUPINU-

RAZDOBLJE NAKON DRUGOG SVJETSKOG RATA

...U prve dvije poslijeratne godine podignuto je 769 novih školskih objekata, a velik je broj popravljen i obnovljen... Najmanje nepismenog stanovništva poslije rata(1953g.) imale su Slovenija (2,7%), Hrvatska (16,3%) i Vojvodina (12,9%), blizu prosjeku bile su uža Srbija (29,5%) i Crna Gora (30,1%), a najviše nepismenih bilo je u Makedoniji (35,7%), Bosni i Hercegovini (40,2%) i na Kosovu (54,8%). Odmah poslije rata ukinute su građanske škole. Ustav iz 1946. jamčio je svim građanima FNRJ pravo na besplatno školovanje, a njime je i crkva odvojena od škole.

Enciklopedija Jugoslavije Tom VI, Jugoslavenski leksikografski zavod-Miroslav Krleža, Zagreb, 1990., 497.

RAZDOBLJE 1949-58

Druga etapa poslijeratnog razvoja školstva počinje Rezolucijom III plenuma CK KPJ iz 1949, koja znači odlučan zaokret prema suvremenijem obrazovanju; zahtijeva se obavezno opće osmogodišnje obrazovanje. Samoupravljanje se uvodi i u školstvo. Na temelju opće upute o školovanju u školama za opće obrazovanje, koju je donijela Vlada FNRJ 1952, sva su djeca u dobi od 7 do 15 godina obavezna na osmogodišnje školovanje. Međutim to se odmah nije moglo ostvariti, pa su tu zadaću, osim osmogodišnjih škola, obavljale i niže gimnazije (a i dalje su postojale četverogodišnje, šestogodišnje i sedmogodišnje osnovne škole). God. 1957-58. osnovnom školom već je bilo obuhvaćeno 82% omladine od 7 do 15 godina. Nakon završenog gimnazijskog obrazovanja učenici su se mogli upisati na bilo koju višu ili visoku školu, a učenici srednjih stručnih škola samo na odgovarajuće visoke škole i fakultete.

Enciklopedija Jugoslavije Tom VI, Jugoslavenski leksikografski zavod-Miroslav Krleža, Zagreb, 1990., 497.

SJEĆANJA SEOSKOG UČITELJA

“Moja prva godina službe bila je školska 1955.-56. i to je za mene najljepša godina. Bio sam u istočnoj Bosni, općina Srebrenica, selo Luka. Tadašnja politika bila je da učitelji Srbi idu u Bosnu u muslimanske krajeve, a učitelji Muslimani u srpske krajeve. Tamo sam mnogo naučio, učitelj je bio uvažavan i poštovan. Osnovno je bilo rad u razredu ali je učitelj brinuo i o crvenom križu, ženskoj školskoj omladini, društveno-političkim organizacijama, savezu komunista, omladini, Narodnom Frontu... Nitko nije bio pismen kao učitelj i on bi dolazio petkom ispred džamije gdje je ljudima tumačio sve što ih je interesiralo. Put od Srebrenice do Luke trajao je osam sati hoda. Selo je bilo bez puteva i struje, imalo je samo školu i džamiju. Ta škola je bila za nekoliko sela u okolini, po dvadeset minuta hoda do nekog zaseoka. Škola je bila stara tri godine i odlično opremljena za to vrijeme. Te godine je bilo đaka za drugi, i treći razred. U selu je bio i kolega sa Majevice iz Bijeljine. Đaci su bili dobri, planinska djeca inteligentna a roditelji životno zainteresirani da djeca završe školu. Nakon četvrtog razreda djeca su ostajala kod kuće da obrađuju zemlju. Nije bilo zanata niti nečeg drugog jer je najbliži grad bio na osam sati hoda od sela. Sve se prenosilo na konju i zato su svi ostajali u selu bez daljnog školovanja da se bave poljoprivredom.

“To mi je bilo prvo radno mjesto i sve mi je bilo novo, nepoznato i lijepo. “

Učitelj je imao stan, ogrjev i nužni smještaj (krevet, slamarica, deka, štednjak, zdjele)

Ljudi su bili izuzetno čisti i neobično pobožni. U samom selu je postojala vjerska škola “Mestef“ gdje su stariji ljudi vjerski podučavali i usmjeravali mladi naraštaj.

Učiteljska plaća početnika u Bosni bila je dobra jer se dobijao republički dodatak i dodatak za otežane uvjete rada. Imali su dva slobodna dana u tijeku meseca da bi išli u Srebrenicu po plaću. Tamo bi trošili plaću za namirnice i obveznu najlonsku košulju. Nije bilo vremena za kino, ali se vodio aktivan sportski život, kao što je recimo bacanje kamena sa ramena i skok u dalj.

Predrag Marković, učitelj tjelesnog odgoja iz Jagodine, intervju vođen u lipnju 2006.

RAZDOBLJE 1958.-74.

Prva velika školska reforma započela je stupanjem na snagu Općeg zakona o školstvu 1.IX 1958. Prvi se put za cijeli jugoslavenski školski sustav formuliraju jedinstvene idejne osnove i ciljevi: odgoj i obrazovanje trebaju stalno pridonositi razvoju proizvodnih snaga i osigurati znanstveni pogled na svijet, upoznati mlade s prošlošću jugoslavenskih naroda i cijelog čovječanstva, izgrađivati svestrano razvijene mlade ličnosti u duhu bratstva i jedinstva i međunarodne solidarnosti... Uvode se aktivne nastavne metode, mijenjaju odnosi učenika i učitelja te škole i društvene zajednice.

Enciklopedija Jugoslavije Tom VI, Jugoslavenski leksikografski zavod-Miroslav Krleža, Zagreb, 1990., 498.

PREGLED NIVOA OBRAZOVANJA U SFRJ 1953. I 1971.

Razina obrazovanja	Struka u %	
	1953.	1971.
Bez škole	42,1	24,2
Nepotpuna škola	46,0	42,3
Osnovna škola	4,1	15,1
Srednja škola	6,6	15,2
Visa I visoka škola	0,6	2,8
Nepoznato	0,6	0,4
Ukupno	100,0	100,0

Skupina autora, 30 godina socijalisticke Jugoslavije, Monos, Beograd 1975.god.

Navedi koja razina obrazovanja je bila usta nom porastu i što misiš zašto?

ŠKOLSKE USPOMENE

Učenici osnovne škole 50-ih godina
(privatna arhiva) –okolina Beograda

Učenici osnovne škole Ivo Lola Ribar u Lištici
(danas Široki Brijeg)
70-ih godina (privatna arhiva)

Ana izraj fotografije, a zatim navedi do kakvih je promjena došlo u razdoblju od 20 g.?

- IZVORI ZA II SKUPINU-

SJEĆANJE JEDNE UČENICE

„U prvi razred osnovne škole „Ahmet Fetahagić“ krenula sam u jesen 1970. godine. Moja prva učiteljica zvala se Jelka Zoko, i sjećam se da smo svi bili ljubomorni što je uvijek mazila i u krilu držala drugaricu Aidiu Hadžić a prema nama bila ravnodušna. Tijekom cijele osnovne škole i dječaci i djevojčice su nosili tamnoplave kecelje koje su štitile odjeću od prljanja i koje su nas činile urednim. Djevojčice su preko kecelja nosile vezene i heklane kragnica. U mlađim razredima smo pisali pjesmice o Titu u bilježnice i crtali i pravili čestitke povodom praznika, a najviše smo voljeli 8. ožujka, kad bismo pravili čestitke mamama. Jednog tjedna smo pisali cirilicom a drugog latinicom. Nakon završetka osnovne škole 1978. godine upisala sam Drugu gimnaziju u Sarajevu, koja je tada nosila naziv „Ognjen Prica“. Osim općih predmeta morali smo učiti i marksizam i osnove općenarodne odbrane i društvenu samozaštitu. Povodom obilježavanja datuma iz Drugog svjetskog rata išli smo na marš na partizansko groblje na Vracama gdje je bio održavan sat povijesti, a često smo išli na izlete na Vrelo Bosne ali i u Jajce, Travnik, Mrkonjić Grad, Tjentište itd. Maturu smo proslavili u hotelu Bristol, i to je bilo dosta skromnije nego danas, mislim na pripreme i odijevanje. Nakon polaganja ispita mature, svi maturanti iz Sarajeva bi se okupljali u Domu JNA na dodjeli diploma. Ova manifestacija se zvala Crveni karanfil, jer su svi maturanti uz diplomu dobijali crveni karanfil. „

Intervju sa Tamarom Sarajić-Slavnić iz Sarajeva, vođen u studenom 2006. godine

RAZDOBLJE 1974.-85.

Ustav iz 1974 kojim je uvedena temeljita reorganizacija privrede i političkog sistema zahtijevali su i odgovarajuće promjene u školstvu. U kritici postojećeg školskog sustava osobito se ističu sljedeći njegovi nedostaci: obrazovanje je odvojeno od društvenog rada, školski programi su statični i zatvoreni životnim promjenama, sistem je vertikalno i horizontalno nepovezan i zato nedovoljno efikasan, sistem je dualističan, što je ostatak klasnog odnosa u obrazovanju (elitne i radničke škole). Težište je reforme bilo na srednjem obrazovanju koje je dobilo naziv usmjereni obrazovanje. Ukinute su gimnazije jer ne osposobljavaju za zanimanje i svi ostali tipovi srednjih škola... U suradnji sa stručnjacima iz udruženog rada razrađeni su programi za oko 200 zanimanja prvog i drugog stupnja i oko 370 zanimanja trećeg i četvrtog stupnja stručne spreme te oko 2000 različitih nastavnih programa. Takva organizacija srednjeg školstva potaknula je njegovu ekspanziju tako da su srednjoškolski centri osnovani gotovo u svim općinama (krajem 80-ih godina postojali su u 90% općina u SFRJ). Reforma je najprije započela u Hrvatskoj i Vojvodini, a zatim su je proveli i drugi. Školstvo je u tom razdoblju potpuno prešlo u nadležnost republika i pokrajina.

*Enciklopedija Jugoslavije Tom VI,
Jugoslavenski leksikografski zavod-Miroslav
Krleža, Zagreb, 1990.,*

RAZNA ZANIMANJA NAKON REFORME ŠKOLSTVA

Školska 1979/80. godina

I i II razred	Zajedničke osnovne
III i IV razred	Struke
	Kultura I informacije
Zanimanja:	Stručni saradnik u službi javnog informiranja
	Organizator kulturnih djelatnosti
	Knjižničar
II	Jezično-prevodi ačka i arhivsko-muzejska
Zanimanja:	Inokorespondent-suradnik
III	Provodilac-suradnik
Zanimanja:	Prirodno tehnicka
IV	Laboratorijski tehničar za fiziku
Zanimanja:	Ugostite jsko-turistička
	Kuhar
V	Konobar
Zanimanja:	Prehrambena
	Mesar-kobasičar

Godišnjak Gimnazije "Svetozar Marković" u Jagodini 1969./1999.

KOMPJUTERI ZA GLEDANJE

„U rujnu 1979. godine, krenula sam u prvi razred Osnovne škole „Veselin Bečević“ u Čapljini. Škola je nosila ime lokalnog narodnog heroja iz Drugog svjetskog rata. Već u prvom razredu primljeni smo u pionirsku organizaciju a bili smo prva generacija koja je nosila plave kapice i crvene marame. Svi smo bili isti, mali u tamno plavim keceljama, što nam je bila obaveza nositi u školu. U prvom razredu smo učili latinicu, a u drugom razredu cirilicu. Kad smo naučili oba pisma, upotrebljavali smo ih naizmjenično tijekom svih osam razreda osnovne škole. Jednog tjedna sve školske zadatke i zadaće pisali smo latinicom, a sljedećeg tjedna cirilicom, i tako naizmjenično. Škola je bila dosta velika, tako da su učenici bili raspoređeni u osam razreda po svakoj generaciji, a nastava se odvijala u dvije smjene. Škola je imala brojne sekcije a ja sam sudjelovala u recitatorskoj sekciji, ritmici, atletici, Folklornoj sekciji, odbojci i brojnim drugim. Svake godine škola je organizirala natjecanje Titovim stazama revolucije, na kojem smo se natjecali u znanju o Drugom svjetskom ratu i revoluciji, piscima, pjesnicima i umjetnicima koji su stvarali u tom razdoblju i koji su opjevali te događaje.

Čest smo išli na izlete u okolinu Čapljine, na farmu krava u Hutovu blatu ali i na ekskurzije u Sarajevo, Mostar, na Tjentište itd. Godine 1987. krenula sam u srednju elektrotehničku školu u Čapljini. Naš razrednik Zdenko Turk- Braco, predavao nam je matematiku i jako se zalagao za nas. Elektrotehnička škola imala je dva kompjutora. Oni su bili samo primjer u nastavi, a nama su bili pravo čudo. Ipak ih nismo mogli koristiti, bili su samo za gledanje. Godine 1990. išli smo na završnu ekskurziju u Španjolsku. Moja generacija je bila prva generacija iz Čapljine koja je na ekskurziju putovala u inozemstvo, i sjećam se da kome god bismo rekli da dolazimo iz Jugoslavije, svi su nas gledali sa strahopoštovanjem i dočekivali nas veoma srdačno.“

Intervju sa Lejom Kavarom, iz Čapljine vođen u studenom 2006. godine

PROBLEMI U ŠKOLSTVU 80-tih godina

Izvještaj o radu centara usmjerenog obrazovanja na području Zajednice općina Osijek u 1982./83. školskoj godini (Osijek, studeni 1983.)

“Materijalna osnova odgojno-obrazovnog rada je iz godine u godinu sve slabija ... ugrozio se slab materijalni standard centara i zaposlenih u njima. Takvo stanje ima odraza na ostvarivanje sadržaja odgojno-obrazovnog rada, njihovu kvantitetu i kvalitetu... stanje se reflektira kroz nezainteresiranost u radu, pogoršanje međuljudskih odnosa...nedostatak je prikladnih prostora za odgojno-obrazovni rad, nedostatak stručne zastupljenosti u nekim predmetima, nedostatak pedagoga, kao i ostalog kadra u pedagoškim službama – psihologa, defektologa ...“

(HR-DAOS-1526.4.4.)-Hrvatski državni arhiv Osijek

KOMPJUTER U NASTAVI

Informatički kabinet dobojske gimnazije formiran za potrebe matematičko-fizičko računalne struke. Oko 30-tak radnih organizacija iz Doboja financiralo je opremanje kabineta i nabavku računala commodore 64, tijekom 1987. godine.

‘60 godina dobojske gimnazije’ priredile: Olivera Mitrović i Velinka Perić, Dobojske gimnazije, 2006.

U ZDRAVOM TIJELU ZDRAV DUH!?

Ko iko su se građani brinu i o svom zdravju, a ko iko država o zdravju svojih građana?

CILJ RADIONICE I OČEKIVANI REZULTATI

DIO ZA UČITELJE

Radionica ima za cilj da ponudom raznovrsnih izvora pristupi pitanju zdravlja iz više gledišta, iz perspektive pojedinca i iz perspektive države (**mu tiperspektivnost**). Učenicima je ponuđeno devet različitih izvora, službenih arhivskih dokumenata, novinskih članaka, etnografskih bilješki te propagandnog materijala, iz perioda 1945-1990. U jednakoj mjeri su ponuđeni pisani i vizualni izvori, a zastupljena je i njihova kronološka raznolikost. Uz izvore učenicima su ponuđena i pitanja, koja se mogu podijeliti na deskriptivna, komparativna i analitička. Ona se odnose na izvore i imaju za cilj, pored sticanja znanja iz oblasti zdravlja (**usvajanje znanja**), učenike naučiti da se služe izvorima, da ih znaju pravilno čitati, analizirati i u njima tražiti one informacije koje se od njih traže. Zbog toga se od učenika traži da potkrijepe odgovor referiranjem na izvor. Usporedna analiza dva i više izvora ima za cilj da kod učenika razvije vještina uspoređivanja i snalaženja u analizi i interpretaciji izvora. (**razvoj vještina kritičke ana ize povijesnih izvora i traženja re evantnih podataka u istim**)

POTREBNI MATERIJAL

- Izvori i pitanja (pojedinačno kopirani)
- Tabela 1 (kopirana u 5 primjeraka)
- Papir za pravljenje bilješki u toku grupnog rada (može ga obezbijediti voditelj, a mogu i sami učenici)
- Veliki papir za tabelu 2 (u nedostatku papira može poslužiti i tabla)

NAPOMENA

U ovakvom obliku izvora i pitanja u vezi s njima, tema je pogodna i za obradu u pismenom obliku, te se može koristiti i za pismeni rad sa svrhom ocjenjivanja. Također, ovako koncipirani izvori i pitanja mogu biti obrađeni kroz grupni rad, ali u pismenoj formi. Učenici, podijeljeni u grupe, rade na materijalu i zajedno unutar grupe pišu odgovore. Na kraju će grupa biti ocijenjena istom ocjenom, s prepostavkom da će se svaki pojedinac zalagati za dobrobit sebe, ali i grupe kao cjeline. Svaki pojedinac snosi odgovornost i za dobre i loše rezultate. To bi ga trebalo motivirati da se i sam aktivno uključi u rad.

č. uvod voditelja radionice (tražiti mišljenje razreda o važnosti brige o zdravlju i važk pa337(v)38

- | dio rasprave u željenom smjeru, da se na postavljena pitanja daju zadovoljavajući i puni odgovori.
- | 5. Rasprava i zaključak. Rasprava se bazira na analizi rezultata tablice 2, tj. odgovora na ključno pitanje. Zadovoljavajućim odgovorom na ključno pitanje tema se smatra obrađenom, a radionica uspješnom. (**10 minuta**)

Tab ica 1 (za rad u skupinama)

Vrsta izvora	Datiranje	O čemu izvor govori	K jučne riječi*	Osta o**
(npr.novinski članak, službeni dokument, itd)		(npr.prosvjećivanje, higijenske navike, itd)		

* dovoljno ih je podvući u samom izvoru

** ostali podaci koji se mogu činiti važnim ili zanimljivim

Tab ica 2 (za cijeli razred, popunjavaju je predstavnici skupina, treba biti na dovoljno velikom papiru)

Ključno pitanje	GRAĐANIN (POJEDINAC)	DRŽAVA
1940.	(npr.needuciranost, itd)	(npr.otvaranje medicinskog fakulteta, propaganda, itd)
1950.	prosvjećivanje	
1960.		
1970.		
1980.		

DIO ZA UČENIKE

Briga o zdravlju je osobna stvar svakog pojedinca a ovisi o njegovim navikama, ekonomskom stanju, razini svijesti, životnoj okolini i mnogim drugim čimbenicima. S druge strane, briga o zdravstvenoj zaštiti je stvar za koju je zadužena država. Građani Jugoslavije u razdoblju 1945-1990. uživali su besplatnu zdravstvenu zaštitu, a država je poduzimala i mnoge druge mjere u cilju unaprjeđenja njihovog zdravlja.

1

IZVJEŠĆE HIGIJENSKO-ZDRAVSTVENE EKIPE za Bačko Novo se o (Vojvodina)

“U selu ima 2 580 stanovnika, oko 320 domaćinstava, od kojih je veći broj muslimana. Od ovog broja 60% domaćinstava su dosta uredna i čista, sobe su okrećene, zgrade se održavaju u redu. Ostalih 40% domaćinstava žive tako da o nekoj higijeni ne može biti ni govora, ne obavljaju ni one najnužnije poslove u vezi čistoće – ne umivaju se, ne češljaju, noge su tako prljave da se ne može ocijeniti kada su zadnji put bile oprane. Kuće su uglavnom dobre, sa dovoljnim brojem prostorija za smještaj obitelj koje u njima žive, mali je broj takvih kuća koje su nepodesne za stanovanje. Skoro u svakoj kući ima u sobama pod, ako ne u svim, onda bar u jednoj. Kod većeg broja domaćinstava obično se spava u jednoj sobi, bez obzira koliki je broj članova obitelji. U svakoj kući se sobi u kojoj se stane nalazi se i štednjak koji služi za kuhanje i zagrijavanje sobe i koji se loži toliko da je od topline skoro nemoguće ostati u sobi, ako se uzme u obzir da se sobe nikada ne provjetravaju. U krevetima spava obično po dvoje, troje, pa i četvoro djece i odraslih, a ostali spavaju dole na podu na asurama. U svakoj kući ima po jedna namještena soba u koju se uvode gosti. Zadržat će se malo više na onih 40% domaćinstava koja su najprljavija. U ovim kućama sobe se nikada ne provjetravaju, već se provjetravaju samo toliko koliko se otvaraju vrata prilikom ulaska i izlaska. Sobe ne samo što nekoliko godina nisu krećene, već se ne skida ni prašina ni paučina sa zidova, a prozori se uopće ne brišu. Posuđa ima samo onoliko koliko je najnužnije, ali je obično sve prljavo i domaćica ga pere samo kada treba da se njime posluži ili kuha u neopranoj sudu. Posteljina i tamo gdje postoji ne presvlači se uopće. Ušiju ima i u kosi i u rublju u svim ovim kućama, a negdje i stjenica. Ne zna se u kući kada je dan za pranje rublja; obično se odnese rublje na bunar i pomalo isplahne u hladnoj vodi... Svi su prljavi, a žene i djeca još više, ne umivaju se, a o nekom kupanju nema ni govora. Hrana se spremi prljavim i neopranim rukama na stolovima koji izgledaju kao da nikada nisu oprani. U svakoj kući smo našli češljaj, negdje i dva – tri, međutim svi su nepočešljani“.

Arhiv Srbije i Crne Gore, fond 141 (Antifašistički front žena), fascikla 33, jedinica opisa 183. 24.11.1951

1. Ana izrajte izvor 1!
2. Kakve su bjele zdravstvene i higijenske navike stanovništva iz navedenog izvora?
3. Pokušajte zamisiti život u sjećnim uvjetima, prokomentirajte!

2

“VUKOJEDINA”

Uzmemo samo čovjeka koji veli da je bolestan od vukojedine. Tim imenom nazivaju seoske babe sve rane koje teško zacijeljuju, ili točnije koje se odupiru njihovu načinu liječenja. Ime je dobila ta bolest na osnovi vanjskog izgleda, jer se obično stvori više dubokih ranica jedna do druge, tako da to babe podsjeća na ujed vuka. Babe objasne bolesniku postanak tih rana ovako: “Jela ti je majka, dok te je nosila u utrobi, meso nekog živinčeta koje je vuk zaklao ili načeo“. Međutim, pod vukojedinom se obično krije ili škrofulozna ili sifilitična rana, ili kožni rak.

Vidio sam ovakav slučaj vukojedine. Jednog dana dođe mlad, snažan seljak od 27 godina, koji je na desnoj cjevanici odmah ispod koljena imao nekoliko rana okrugla ili jajasta oblika, glatkih i ravnih rubova. Rane su bile duboke najviše do pola centimetra, a dno pokriveno žučkasto-zelenkastim gnojem. Odvratan smrad se širio..

-Od kad to imaš?

-Pa ima više od godinu dana.

-Čudim se, da ti to nisi liječio!

-Kako da nisam. Svašta sam već probao. Rekoše mi da je vukojedina i da odem do jedne babe u Prnjavor. Ona, znaš, ima vučje vilice kroz koje treba da se tri puta provučem, pa će ozdraviti...

"I TO JE LIJEK"

U našu sresku bolnicu dođe sav iznemogao stari čiča s prosijedom bradom. Disanje mu površno i kратко, usne i nokti modri. Lice, trbuhi i noge oteženi. Kasije, pregledom utvrđeno da ima kroničnu srčanu manu. Pošto ga bolničar okupa, presvuče i smjesti u postelju, naredim, da mu odnesu čašu da se pomokri kad bude mogao, da pregledam i mokraću.

Poslije dva sata, kad sam završio rad u ambulanti, zavoje, injekcije i ostale poslove, pođem u bolesničke sobe od jednog do drugog, da vidim kako su i što dalje da se radi. U zasebnoj sobi nađem i novog bolesnika- čiću s bradom. Na njegovom noćnom stolu još стоји ona čaša-prazna.

- Pa zar još nisi mokrio? – Upitam.

- Jesam.

- Pa što nisi u čašu?

- Jesam?

- Ja ne vidim u čaši ništa. Treba puna čaša. Da nisi prolio?

- Puna je bila.

- Pa gdje je sad?

- Ma, popio sam.

- Ma što si popio?

- Mokraću, gospodine.

- Kako si mogao, jadan?

- Što? Nije mi prvina. Pio sam ja i prije.

- Pa nismo ti dali da popiješ, nego da nam daš da pregledamo.

- E bome ja vidjeh čašu - smije se čiča - pa zar da onakvu čistu uprljam mokraćom. Velim kad mokrim u čašu, valjda treba da popijem. Pa to je lijek, doktore. Ja sam mislio da ti to znaš.

- Ma zar mokraća lijek? Mi bome njom ne liječimo nikoga

- U nas u selu vele, dobro je to. Osobito je dobra dječja mokraća, znaš, nije tako žestoka.

Tako ja od čiće doznah da je mokraća u selu vrlo cijenjen lijek. Ispiru njome rane ili razne osipe na koži, tzv. ekcem ili kako ga narod naziva „majasil“. Često mokraćom Peru oči ako su očni kapci upaljeni. A eto, dobra je i da se popije. Kasnije sam još u nekoliko mahova čuo od bolesnika da je pio mokraću rakijskim čašicom. Ponekad su to činili tuberkolozni bolesnici, koji nisu znali što još da pokušaju da bi ozdravili.

Je li mokraća lijek?

Dr. Teodor Ilić, Neznanje se sveti. Pouke iz nauke o zdravlju, Sarajevo, bez naznačenog izdavača i godine izdanja

3

Čisto rublje — to je blagodat!

Rublje se brzo uprlja. Treba ga što češće prati.

Rublje je oprano i čisto samo ako je poslije pranja iskuvano u cijedi (lukšiji).

Bez iskuvavanja nema čistog rublja!

Pokiseli rublje u hladnoj vodi i onda operi. Zatim ga iskuvaj u cijedi makar nekoliko minuta računajući od časa kad je cijed počela da ključa.

Domaćice, upamtí dobro:

Nije dovoljno prelitи rublje vretom cijedi — valja ga u cijedi iskovati!

ČISTO RUBLJE — TO JE BLAGODAT!

Arhiv Historijskog muzeja

Bosne i Hercegovine

Sarajevo, Grada RP

Iz Ministarstva narodnog zdravlja
i socijalnog staranja — Sarajevo

4

Je li ti dijete cijepljeno protiv difterije?

Dijete se lako razboli difterijom ako dode u blizinu djeteta koje boluje od te bolesti.

Taj bolesnik kašje, kiše i tako iz nosa, grla i ždrijela izbacuje sitne kapljice pune bacila difterije. Ti bacili dodu na zdravo dijete i zaraze ga.

I dirajući stvari: igračke, knjige kojima se igrao i služio bolesnik može se zdravo dijete zaraziti.

Ima djece koja poslije bolesti dugo vremena nose klice difterije u svom grlu, ždrijelu i na krajnjicima.

Ta djeca miješaju se sa ostalom i šire zarazu.

Ima i odraslih koji šire difterične bacile i izbacuju ih kašljnjem, kihanjem i govorom.

~~Djece su mnoge izložene zarazi od difterije i vele su nejednake za ovu zarazu.~~

Stoga odvedi svoje dijete ljekaru da ga cijepi protiv difterije.

Cijepljenjem će dijete postati mnogo otpornije prema zarazi od difterije, rađa iako se zarazi bolestiće viti laksā i laksēće je preboljeti.

UPAMTI!

~~Cijepljenje će imati uspjeha ako dijete primi dvije, odnosno tri injekcije u određenim razmacima vremena.~~

Cijepljenje je potpuno bezopasno.

Slobodno cijepi zdravu djecu! Iznurenju i bolesnu vodi na cijepljenje kad ozdrave i oporave se.

IZ MINISTARSTVA
NARODNOG ZDRAVLJA I SOCIJALNOG STARANJA
INSTITUT ZA PUERIKULTURU
Sarajevo

Arhiv Historijskog muzeja Bosne i Hercegovine
Sarajevo, Grada RP

1. Na osnovi ana ize izvora 1, 2, i 3 odgovorite s kakvim se sve probemima susre a v ast Jugos avije?
2. Koristite informacije iz izvora da potkrijepite odgovor!

5

PRIČA O DEVET SESTARA

....Ovo je priča o devet medicinskih sestara, devet pionira u jednom novom poslu. Stvaranje higijenskih uvjeta života više je stvar znanja i umješnosti nego novčanih ulaganja. Ljudima, znači, najprije treba pomoci u tome da saznaju kako da organiziraju svoj život, kako da posluju i da stanuju, kako da se hrane i odijevaju. Medicinski centar, Skupština općine i Institut za zdravstveno prosvjećivanje SR Srbije iz Beograda povukli su takav potez. Otvorili su devet zdravstvenih stanica koje pokrivaju sva sela u Levcu. U njima radi devet stalnih medicinskih sestara koje najveći dio vremena provode u obilasku kuća. One su, naravno, postavljene zato da bi pružale medicinsku pomoć oboljelima, ali i da bi pomagale zdravima da sačuvaju svoje zdravlje...One su početak zdravstvenog prosvjećivanja u Levcu.

Novi put, Svetozarevo 6. ožujka 1974. god

1. Ana izirajte izvore 3, 4 i 5 te odgovorite na koji je sve način v ast pokušava a riješiti probeme zdravja i zdravstva?
2. Koristite informacije iz izvora da potkrijepite odgovor!

6 REKLAME

Svijet, 1966

1. Kako objašnjavate izvor 6 u vezi s higijenskim navikama i standardom života stanovništva?
2. Usporedite ga sa prethodnim izvorima i prokomentirajte!

7 USELO BOLEST DOLAZI BRZO, A LIJEČNIK SPORO

Nije nimalo teško zaključiti da danas, kao i u vijek najviše obolijevaju ljudi sa sela i da se istovremeno najmanje pažnje poklanja zaštiti stanovništva na selu. Epidemije, dakako, po nepisanom i poznatom pravilu, pogađaju one koji im se ne mogu niti znaju suprotstaviti, a društvo, iz sve manje razumljivih razloga, ne pruža onu pomoć koju bi bilo dužno pružiti.

Paradoksalno i poražavajuće djeluju neki podaci iz kojih se, na primjer, može vidjeti da je prošle godine na pola milijuna osiguranih radnika potrošeno oko 55 milijardi dinara, dok je za zdravstvenu zaštitu 1,5 milijuna seljaka dano ni manje ni više - oko pet milijardi ovih naših od nedavno starih dinara..

Jednostavnije: za zdravlje tri puta više stanovnika našeg još u vijek veoma nerazvijenog sela utrošeno je pedeset milijardi dinara – manje. Upravo stoga ćemo veoma lako shvatiti riječi liječnika Mustafe Šehovića iz Tuzle, koji je nedavno rekao: Poljoprivredni proizvođači nisu u stanju snositi troškove bolničkog liječenja, što se osobito odnosi na oboljele od malignog tumora. Ja sam ovih dana vršio fluorografsko snimanje na terenu općine Lopare. Ustanovio sam da 1-2 posto pregledanih bolju od tuberkoloze pluća...

Iako tamo već devet godina postoji dispanzer - kaže ovaj poznati zdravstveni radnik - upravo je strašno kakve sam forme tuberkoloze pronašao. Zato je potrebno da shvatite zašto mi, liječnici na terenu, ponekad pribjegavamo i nedozvoljenom: za teško oboljelog, koji najčešće ne može platiti lijekove, napišemo recept na svoje ime..

Svijet, 11.3.1966., str.6.

1. Pronadite izvore koji se odnose na gradsko i one koji se odnose na seosko stanovništvo.
2. Usporedite ih i koristeći informacije iz izvora prokomentirajte razlike!

8 KOME TREBAJU ZUBNI LIJEĆNICI

Istina, zubne liječnike nitko ne traži, ali su preko potrebni. Samo u Srbiji ima 65 mesta sa više od 3000 stanovnika koji nemaju nijednog zubnog liječnika. Doduše, ta mjesta nemaju ni zubne ambulante. Zato na papiru to znači: zubari nam ne trebaju. U Podujevu je planiran jedan stomatolog na 40 000 stanovnika. Tako je uređena i ambulanta. Prema tome i Podujevo se vodi kao mjesto kojem zubni liječnici nisu potrebni. Vođeni ovakvom računicom u Uredu za zapošljavanje Savski venac rekli su da u cijeloj Jugoslaviji nema nijednog slobodnog mesta za zubne liječnike. Bilo je jedno mjesto u Šavniku, ali je ono nedavno popunjeno. Kad se sve zbroji: selo bez zubnog liječnika, grad sa više stomatologa dobija se jugoslavenski prosek: 5290 stanovnika na jednog zubara. i baš taj, na izgled ne tako strašan prosek spušta nas na samo dno europske ljestvice.

Dječji zubar, Beograd, 1970.

9 PROBLEM PUŠENJA

Mladi invalidi o narkomaniji i alkoholu u školama

(...)"alkoholizam, pušenje i ovisnost o drogama pripadaju među najteže bolesti suvremenog svijeta. (...) Kako droga sve više guta živote i zdravlje vrlo mladih ljudi, krajnje je vrijeme da se preventivna razvije već u osnovnim školama. Trebao bi je provoditi svaki nastavnik. (...) Na liječnike apeliraju da ne puše pred pacijentima, a na prosvjetne i javne radnike apeliraju da ne puše pred đacima i pred publikom. I pred televizijskim gledaocima. Dvadeseti prosinca bit će Dan nepušenja. Za početak samo taj, poslije će se preći na nepušački tjedan. Tog će se dana, kao što je već bilo 20. prosinca 1980. godine, pušači zamoliti da ne puše u zatvorenim prostorijama, pogotovo tamo gdje ima nepušača. Uskoro će se u Zagrebu, a poslije i drugdje, osnovati savjetovališta za pušače, vjerojatno u bolnicama ili (...) U školama i čekaonicama izvjesit će ili oblijepiti plakate protiv pušenja, propagirat će se i to da se poštuje 45.čl. zakona o zaštiti na radu koji zabranjuje pušenje u zatvorenim prostorijama. (...) Svjetska zdravstvena organizacija kani do 2000. godine osigurati zaštitu zdravlja svakoj pojedinoj osobi naše planete i posve ukinuti pušenje."

Svijet, br. 2, 1981., str.59

1. O kojim probemima govori izvor 9, kako su oni i danas aktua ni?
2. Da govorite o današnjem vremenu, koje biste još probeme modernog društva nave i?

“KO IMA DOLARE KUPA SE U MORU, A KO NEMA DOMA U LAVORU!”

Kako je životni standard utjecao na turizam u Jugosaviji?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

DIO ZA UČITELJE

Kroz ovu radionicu učenici trebaju uočiti međusobnu vezu između turizma i standarda ljudi u Jugoslaviji od 1945. do 1990. godine. Kako je standard utjecao na turizam i koliko je prihod od turizma utjecao na privredni razvoj zemlje. Analizirajući ponuđene izvore učenici mogu sagledati tadašnje turističke navike, za koju vrstu turizma su se građani Jugoslavije opredjeljivali, što je država činila za razvoj turizma i kako je turizam bio zastupljen u onovremenoj štampi.

CILJ

Fokus radionice je shavaćanje veze između turizma i životnog standarda. Učenici kroz analizu, povezivanje, dogovaranje, iznose svoje argumente, slušaju, poštuju tuđe mišljenje i na taj način sagledavaju promjene u razvoju države i društva.

ISHOD

Učenici razumiju izravan i neizravan utjecaj standarda i ideologije na turizam. Radeći ovu radionicu učenici uče surađivati, i razumjeti izvore i činjenice koji su u suprotnosti. Usavršavaju vještina slušanja i argu-mentacije te spremnosti da društvene događaje sagledavaju u širem društvenom kontekstu..

IZVOĐENJE RADIONICE

1.korak 5 min. – uvodni dio: Objasnjavanje cilja – ukratko objasniti učenicima da je standard upravo nešto što se tiče „običnih ljudi“, a turizam nešto lijepo i potrebno ali nije obavezno, putuje onaj tko hoće i tko može.

2. korak 5 min. – podjela u skupine i podjela zadataka: Svaka skupina ima svoj simbol po kojem se učenici prepoznaju i razmještaju, svaka skupina dobija zadatak i otisnuti materijal za analizu.

3. korak 30 min. – rad po skupinama

4. korak 40 min. – izvještavanje skupina

5. korak 10 min. – integracija rada

PODPITANJA za raspravu

1. Kakve su uspomene iz djetinjstva rođenih polovicom prošlog stoljeća, tko je i koliko putovao?
2. Zbog čega su formirane turističke agencije i kako su one propagirale turizam?
3. Tko je imao prednost u socijalističkoj državi, domaći ili strani gosti?
4. Da li se, i kako, u turizmu ogledala Uspješnost stvaranja blagostanja?
5. Socijalni turizam – što je to; ZA i PROTIV

90 minuta

DIO ZA UČENIKE

Odmor i putovanja su korisna i lijepa životna iskustva, brojne fotografije nas podsjećaju na to. Neki ljudi osim fotografija čuvaju i turističke prospekte kao i ulaznice iz raznih muzeja i mjesta koja su obišli. U ovoj radionici ima mnogo fotografija, osobnih iskustava, novinskih članaka i drugih izvora koji vam pomažu shvatiti što je sve podrazumijevao turizam u državi vaših roditelja i učitelja u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata. Obavljajući konkretne zadaće koje ćete dobiti u radionici steći ćete znanja i vještine koje će vam pomoći da prošlost povežete sa sadašnjosti i da je bolje razumijete.

Zamis i da si novinar i na osnovi ponuđenog materija a - uspomena iz djetinjstva rođenih po ovicom prošog sto jeća - opiši onovremeni turizam u Jugosaviji i dovedi ga u vezu sa standardom.

GDJE SAM PROVODILA ZIMOVARIA I LJETOVARIA

"Rođena sam u Valjevu 1863.god. Majka je porijeklom iz Zemuna, nakon udaje radila je kao daktilograf u Skupštini općine Valjevo, a potom u Okružnom tužilaštvu. Otac je iz Valjeva, diplomirani ekonomist, radio je u Privrednoj komori Valjeva a potom je bio direktor jednog uspješnog privrednog preduzeća.

Na zimovanje, ako se misli na skijanje, nismo išli jer moj otac nije volio taj sport. Uglavnom smo išli kod rođaka u selo blizu Valjeva gdje smo brat i ja uživali u „snježnim radostima“. Privremeno smo išli na jednodnevne izlete na planinu Maljen ili na izletište Divčibare.

Na ljetovanje smo išli svake godine. Dok nisam pošla u školu, roditelji su svake godine išli na neko drugo mjesto na Jadranskom moru. Jedne godine su se obreli u gradu Hvaru. Tada su sa sobom povelj i maminu mlađu sestru koja se na tom ljetovanju zaljubila u jednog mještanina a potom i udala za njega. Otad smo svake godine išli u grad Hvar na ljetovanje - što zbog ljetovanja, što zbog održavanja rodbinskih veza. Teta je pak za zimske praznike dolazila kod nas u Valjevo sa svojom djecom.

To su bili nezaboravni dani moje mladosti. Hvar mi je bio „prozor u svijet“, jer je kao elitno ljetovalište bilo jako posjećeno, što domaćim ali još više stranim turistima. Upoznala sam dosta mladih ljudi iz Njemačke, Holandije, Engleske, Švedske i Norveške s kojima sam se potom godinama dopisivala. Jedni drugima smo pričali o načinu života koji smo vodili: obrazovanju, slobodnim aktivnostima, vrstama zabave mladih, načinu ishrane, stanovanja, odijevanja, načinu obrazovanja i običaja kod svojih naroda...

Koliko se meni svidalo druženje s njima, toliko se i njima svidalo sa mnjom, u mojoj zemlji gdje su se osjećali slobodno i zaštićeno šetajući se pored mora do kasno u noć. Nisu vjerovali da živim u socijalističkoj državi, jer na zajedničkim večerama koje je priređivala moja teta nisu mogli vidjeti ništa loše i neukusno... Naprotiv!

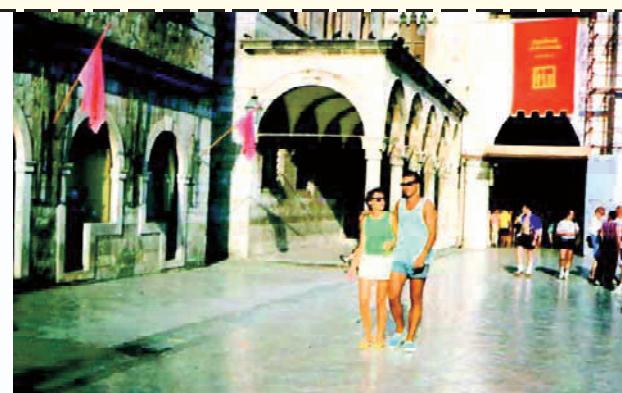
Tu sam doživjela svoju prvu veliku ljubav s vršnjakom iz Holandije s kojim sam deset godina putem pisama održavala platonsku, romantičnu ljubav sa povremenim susretima na ovom bajkovitom otoku u Jadranu."

Biljana Stojaković, Povijesni arhiv, Valjevo

„SOBE, ZIMMER, ROOMS...“

„Ja sam imala dvije lijepе velike sobe, ali samo jednu kupaonicu i to sam iznajmljivala ljeti strancima. Nije to bila neka velika zarada, ali ja sam imala samo mirovinu od pokojnog muža i dobro mi je došlo svaki dinar pogotovo dok mi je sin još bio mladić, dok se nije zaposlio. Nego, nisam ja mogla cijelo ljeti iznajmljivati za novac jer bi mi se uvalila familija, što moja, što od muža, sve neki daljnji rođaci iz unutrašnjosti. Ljeti su nam svi bili rođaci, a zimi ... 'ko te pozna. A ljeti bi se samo redali, sve mukte. Još bi im moralia i kuhat', jer poslala bi mi rodica svoju djecu, pa muževa polusestra svoju, pa bi došao stari rođak od mog muža... On bi svake godine došao kao na ladanje. I moralia bi mu kuhat'. Ali nisam im nikad htjela dat' onu najbolju sobu. Nju sam čuvala za moje redovite goste, najviše je bilo Nijemaca i Austrijanaca. Eto, tako ti je to bilo s našim „velikim afitavanjem“ (iznajmljivanjem). Danas je to sve drugačije.“

Dubrovnik, 1987. god.

M.K., okolica Dubrovnika

PRVI ODLAZAK U INOZEMSTVO- EPIVATE 1979. GOD.

“Po završetku prve godine usmjerjenog obrazovanja 1979.god. po prvi put sam bila na Egejskom moru! Zajedno sa prijateljima i kumovima, ukupno četiri radničke obitelji, uputili smo se ka Solunu.

Po dolasku u Epivate iznajmili smo čitavu dvokatnu vilu na dva tjedna. To je najljepše ljetovanje iz mog djetinjstva. U vili nas je bilo ukupno petnaestoro a od toga devetoro djece sličnih godina. Ni sama ne znam da li mi je zabavnije bilo u kući, na plaži ili u večernjim izlascima.

Ljetovanje u Grčkoj je za obiteljske ljude bilo jeftinije nego na Jadranskoj obali pa smo upoznali i mnogo Jugoslavena. Najviše smo se družili s Ivanom iz Maribora, Amrom iz Sarajeva i Senadom iz Goražda. Moja prijateljica je u tom mjestu već imala svoje poznanike: Spiru i Arisu iz Soluna, Mihaela i Mariju iz Epivata i Tanju iz Kraljeva koja je tamo ljetovala već pet godina.

Osim kupanja i sunčanja tu je, naravno, bila i neizostavna kupovina zavjesa i auto dijelova u Solunu. Izmolili smo od roditelja i nešto garderobe. Tako smo se poslije petnaest dana vratili odmorni i zadovoljni što smo spojili lijepo i korisno, preplanuli ali i sa modernim čizmama i jaknama za školu.”

Olivera Ranković, domaćica, Jagodina

Prvi od azak u inozemstvo
Epivate 1979. god.

KO JE OD ROĐAKA VIDIO MORE?

“Rođen sam 1947.god. u seoskoj obitelji u kojoj su pored roditelja i starijeg brata bili još baka i djeda. U tom dijelu sela u kome mi živimo, nalazi se šest kuća u nizu i u svima su naši bliski rođaci.

U prvoj rođačkoj kući bilo je dvoje djece. Sestra koja je i najstarija među nama, udala se u istom selu i živi u obitelji u kojoj je ljeti vrijeme za poljoprivredne rade a ne za odmor. Njen brat, krojač, je 70-ih otišao u Pariz sa ženom domaćicom i sinom jedincem. Nakon nekoliko godina napravio je novu kuću ali, koliko ja znam, na moru nikada nije bio za vrijeme odmora. Oni su se vratili, a sin je s obitelji ostao u Francuskoj.

Zatim kuća u kojoj je bilo samo jedno dijete. Slavni trgovачki putnik koji je sa ženom, službenicom, obišao cijelu jadransku obalu za vrijeme svojih godišnjih odmora ali je uvjek govorio da najviše voli Sarajevo. Njegov sin je novinar koji i sada stalno putuje. Iz sljedeće kuće je rođak koga smo najrjeđe viđali, otišao je u mirovinu kao pukovnik JNA. Oženjen je ženom iz istog sela koja je radila u Beogradu u banci. Njegov brat je bio autoprijevoznik u selu a žena domaćica. Oni su napravili kuću u Igalu i tamo i sada odlaze preko ljeta sa svojim porodicama. Posljednja u nizu je kuća sa dva brata. Stariji odlazi u grad gdje se zaposlio ali nije dobio stan. Žena mu je domaćica i godinama su štedjeli da bi mogli otkupiti kuću u kojoj su stanovali. Ljeta su provodili na selu a na more je odlazila samo kćerka, preko škole. Mlađi brat je ostao u obiteljskoj kući i radio u seoskoj prodavaonici. On i njegova žena domaćica nikada ljeti nisu koristili za odmor. I oni su svoju kćerku slali na more preko škole.”

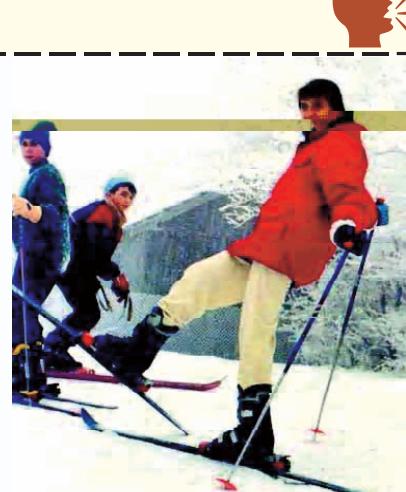
Dragan Ljubomirović, umirovljenik iz Bunara

LIJEPO DJETINJSTVO

Tata mi je rođen 1935.god., u blizini Visokog. Kao dijete je ostao bez roditelja, pa je živio sa starijim bratom i sestrama. Ljetovanja nije bilo, već borba za opstanak.

Ja sam imala izuzetno ispunjeno djetinstvo, kao i moj stariji brat i sestra, ni u čemu nismo oskudjevali. Već sa četiri godine sam naučila skijati na Jahorini, te su svake godine zimski praznici bili u znaku provoda na Jahorini. Isti je slučaj, naravno, sa mojom sestrom i bratom. Ljetovanja su bila više neizvjesna, jer smo skoro svake godine isli na nova mjesta. Obišli smo gotovo svu Makarsku riviju. U Grčkoj smo bili dva ljeta, prvi puta u Solunu, a drugi puta na otoku Tasosu. Kad sam krenula u gimnaziju, ljetovanja su također nastavljena, ali s mojim društvom.“

Lamija Husić, profesor povijesti iz Sarajeva

AGENCIJE

Napravite propagandni materija za svoju agenciju (prospekt – p akat -OGLAS) i vodite računa da imate ponudu za NAJDUBLJI I NAJPLIĆI DŽEP!

TURISTIČKE AGENCIJE

U znatnom zakašnjenju za zapadnoeuropskom ponudom *ATLAS* će tek 1970. god. prvi ponuditi paket-aranžmane namijenjene masovnom domaćem tržištu.

Turistički savez Hrvatske osnovan je u veljači 1953. a Turistički savez Jugoslavije u travnju iste godine.

PUTNIK je obnovljen nakon rata kao „operativni organ Komiteta za turizam i ugostiteljstvo Vlade FNRJ“ a zadatak mu je, uz ostalo, bio „da razvija interes među najširim narodnim masama za upoznavanje domovine, da se brine za što ugodnija putovanja u zemlji, da pruža i organizira radnim ljudima što bolje uvjete za odmor u turističkim mjestima, također da direktno i preko sličnih stručnih ustanova u inozemstvu pobuđuje i unapređuje interes za putovanje u FNR Jugoslaviju i da bude u svemu pri ruci domaćim i stranim posjetiocima“, a pored toga trebao je brinuti „za smještaj radnika i zaposlenih na godišnjem odmoru“.

Jerko Čulić, Dalmacija, Pregled turističkih i kupališnih mjesta, Povjereništvo za turizam i ugostiteljstvo, Narodnog odbora oblasti Dalmacije, Split 1950.

Dalmacijaturist

SPLIT

organizira autobusom «Mercedes»

VELIKO PUTOVANJE

ZA SPANIJU I PORTUGAL

od 15. IX do 5. X. Cijena 2.350 n. d.

Rok prijave do 31. VII

Informacije i rezervacije:

Split, Titova obala 5, prizemno
telefon 45-078 i 45-178 i sve
Poslovnice.

PUTUJEM JA PUTUJEŠ TI

Vjerojatno niste znali da je već 1923. god. postojalo u Jugoslaviji Društvo za promet stranaca. Negdje 1955. god. zajedno s općim otvaranjem Jugoslavije ka svijetu, Jugoslaveni sve češće kreću na put. Već 15 godina njihov suputnik u obilasku svijeta je i „Generalturist“.

Ova turistička organizacija je trenutno jedan od najvećih „proizvođača“ turističkih putovanja u nas... Raspon usluga ove turističke agencije je različit: od hotelskih i ugostiteljskih do aranžmanskih i polupansionskih ljetovanja, zimovanja i izleta. Oko 45 predstavnštava u raznim gradovima naše zemlje, i 4 u inozemstvu brine se o svakom namjerniku-putniku, koji želi putovati bez brige. „Generalturist“ je najveći organizator zimovanja u našoj zemlji i, osobito, u inozemstvu. Ujedno je, u velikoj mjeri pravi gigant u dovodenju stranaca u naše krajeve. Ne zaboravite korisnu devizu „*Ljetujte u domovini - upoznajte svijet*“

PRAKTIČNA ŽENA, broj 643, od 7. veljače 1981. god.

ŠTO ĆE NAM DONIJETI OVOGODIŠNJI TURIZAM

U „PUTNIKU“ smo saznali da su početkom srpnja sa 70% ispunili plan, što je za četiri posto manje nego u istom periodu prošlog ljeta. Razlog za to je objektivan pad standarda naših ljudi. Zbog toga su, kao i još neke agencije, skratili broj dana u svojim aranžmanima. Većina programa pravljena je na bazi 10 dana. Cijena je, doduše, manja nego za 14 dana, u stvari, na razini prošlogodišnje za 14 dana. Na ovaj način „PUTNIK“ je povećao broj smjena, samim tim i broj onih koji će ljetovati, a većim prometom i - zaradu! I dok se turističke agencije žale da je gostiju manje nego što su očekivali, i stranih i domaćih, dotle u *Interesnoj zajednici za organizaciju odmora radnika Beograd*, u koju je učlanjeno 136 radnih organizacija iz cijele Jugoslavije, ne znaju što će, jer je zaintereiranih mnogo više nego što imaju mjesta. A kako i ne bi, kad su im cijene dvostruko, pa i trostruko niže nego one preko turističkih agencija.

Nada, broj 167 od 16. srpnja 1982. god.

POPUST ZA IZLET

Ovog ljeta beogradska agencija „Jugoturs“ organizuje lijepе i priјатне izlete do Đerdapa, hidrogliserom. Ovaj brzi i udoban brod polazi iz Beograda u 7h, ide do Donjeg Milanovca, a zatim gosti odlaze na razgledavanje arheološkog lokaliteta Lepenski vir. Nakon toga organiziran je ručak u hotelu „Lepenski vir“, po želji odmor ili šetnja do 16h, pa se gliserom kreće dalje, do Đerdapske klisure, kroz Veliki i Mali kazan i pokraj slavne Trajanove table.

Bazar, broj 638 od 23. lipnja 1989. god.

POKLON POLAZNICIMA ŠKOLE JEZIKA

Agencija „Jugoturs“ iz Beograda organizira tijekom ljeta škole engleskog i francuskog jezika, na Kopaoniku, za koje vlada veliki interes. Predavači su iz poznatih engleskih i francuskih škola jezika, a cijene znatno niže nego da ste istu školu završili u inozemstvu. Po završetku se dobija diploma.

Bazar, broj 638 od 23. lipnja 1989. god.

JADRANOM DO RIMA

Aranžman povodom 1. svibnja

- osmodnevni iz et u inozemstvo

Uključuje plovidbu od Zadra do Ancone, posjet Pescari, Napulju, Pompejima, Rimu, Firenci i povratak preko Trsta, Ljubljane u Zagreb

Vikend, 13. 1968. god.

Sve do oko 1966.god. agencije su se većinom bavile prihvatom inozemnih turista, a tek su se tada zbog niskih zarada i naglašenje komercijalizacije domaćeg turizma posvetili domaćima i njihovim putovanjima u zemlji i inozemstvu.

Nevenka Čavlek, Turopoljatori i svjetski turizam, Golden marketing, Zagreb 1998 g.

Skupina turista "Rekreatursa" u So unu 1986 g.

STRANI I DOMAĆI TURISTI

Odigrajte ulogu recepcionera (roll play) na recepciji turističkog objekta pri prijemu domaćeg i pri prijemu stranog gosta! (Podijete u oge unutar skupine: recepcioner, domaći, strani gost i dogovorite se o načinu ophodenja prema gostima)

DOMAĆI GOST - ZLATNA REZERVA

Što se događa? Turističke agencije smanjuju cijene svojih aranžmana na Jadranu za 10-15 posto od prvobitne. Razlog je, očigledno, manji broj stranih gostiju od očekivanog, pa su djelimično hoteli i privatne sobe na Jadranu i u špici sezone - poluprazni. Popustima se, u posljednjem trenutku, domaći turisti stimuliraju da popune kapacitete, ali ne i deviznu blagajnu.

Krivicu, možda, treba tražiti u tome što su hotelijeri i agencije na početku godine, kad se prave planovi za ljetnu sezonu, podcijenili domaće, a precijenili strane goste. Inozemni gosti otkazuju ili, jednostavno, ne dolaze u rezervirana ljetovališta u Jugoslaviji, pa hotelijeri i agencije snižavaju cijene i pozivaju domaće goste, pokušavajući da se bar na taj način, koliko-toliko, izvuku iz neugodnih iznenađenja i - gubitaka.

Dnevni listovi su puni oglasa u kojima turističke agencije gotovo mole domaće goste da dođu na Jadran i tamo provedu godišnji odmor uz nižu cijenu od one koja je upisana u programu. „ATLAS” je, na primjer, umjesto klasičnog sniženja ponudio svojim klijentima u apartmanima besplatno po 50 litara benzina. Znajući koliko je ovaj artikl kod nas tražen, a oglas se pojavio baš u trenutku kad su ljudi čekali po cijelu noć na benzinskoj pumpi i opet ostajali bez benzina, onda možete zamisliti koliku je pažnju privukao ovaj oglas... Agencija „KOMPAS” je snizila cijene za 15% u kolovozu za one koji žele ljetovati u apartmanima na Hvaru, Jelsi, Povlji, Brelima, Makarskoj, Tučepima, a za 10% za boravak u privatnim sobama u Novom Vinodolskom, Igranim, Dubrovniku, Šipanu i Herceg Novom... Cijene je za 15% snizila i naša najstarija turistička agencija „PUTNIK”. Doduše samo za početak srpnja.

Nada broj 167, 16. srpnja 1982. god.

JET-SET NA JUGOSLAVENSKI NAČIN

(ukavi menadžerski pothvat koji je donio zaradu i van sezone)

“U umaškom hotelu Adriatic krajem 60-tih pojavljuje se jet-set (većinom gosti iz Italije op.a.) i to u predsezoni, a razlog su nadmašeni europski standardi hotelske ponude. (...) U godinu dana u hotelu je nastupilo dvadeset pet najboljih talijanskih pjevača, za honorare od 750000 do milijun i pol lira. (...) „Zvijezde“ novogodišnje noći Miranda Martino, Ivica Šerfezi i Vice Vukov stajali su hotel 11 milijuna starih dinara. (...) Za potrebe borbe za naslov svjetskog boksačkog prvaka u poluteškoj kategoriji između Benvenutija i Bairda izgradila se montažna pozornica s deset tisuća mjesta, a bit će to i prva priredba u našoj zemlji koju će televizija svijeta primati preko satelita. (...) izbor za miss stjuardese, a za čiju titulu se trebalo natjecati tridesetak najljepših stjuardesa najpoznatijih svjetskih avio kompanija, dogovoren je nastup famoznog Toma Jonesa.”

VUS, br. 934, 1970. god., str. 33.-34.

"Mnoga naša hotelska preduzeća na Crikveničkoj, Opatijskoj rivijeri i drugdje na domaće turiste više i ne računaju. Za njih su važni samo stranci, jer ovi donose devize."

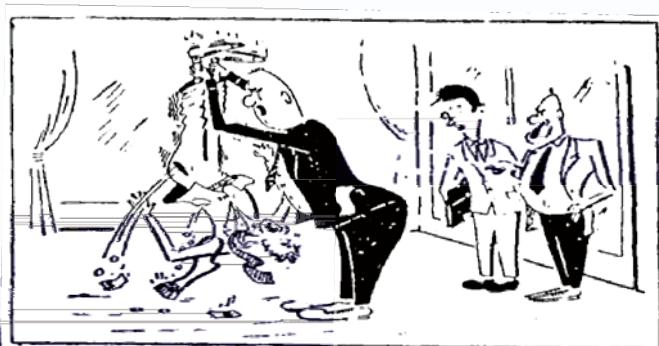
"Još o campingu, Turistički pregled, 7-9, 1955.

"Tako smo se, eto, uvjerili kako je domaći turist već na prvom koraku suočen s diskriminacijom u usporedbi prema svom stranom kolegi".

Rezervirano samo za strane turiste, Vjesnik, 8. lipnja 1963. god.

"Mislim da takav odnos prema gostu koji dolazi svoj dom zamijeniti hotelskom sobom zbog službenog, privatnog, svejedno kakvog posla, ne bi smio biti svojstven radniku koji prezentira ugostiteljstvo jednog socijalističkog grada (Zagreba) poznatog po gostoprimstvu i ljubaznosti"..."Drugačije su ih gledali na recepcijama, a najbolji prospekti 60-tih su znali biti tiskani samo na stranim jezicima"

Procjena gosta pred vratima hotela, Vjesnik, 7. prosinca 1963. god.

Upravo mu praktično tumači jedan od naših načina poslovanja u turizmu

Dragi turisti, ovaj depozit gradske "Čistoće" je jedna od novijih kulturno-povjesnih znamenitosti Dubrovnika

KUDA NA ODMOR?

Putujemo od Splita do Zadra. Obala duga 160km. Posijana uvalama, zaljevima, lučicama, hotelima, turističkim naseljima, privatnim kućama...

Gdje ljetovati? Svako mjesto je priča za sebe. Svako ima ono što drugo nema. Ali, riješilo bi se to nekako da ne postoji i najveća teškoća... Cijene. Mogu li se savladati? I vrijedi li i dalje maštati o ljetovanju na moru?

Milivoj Pavela, predsjednik Turističkog saveza Splita, iznosi precizne podatke: 15 000 kreveta u privatnom smještaju, 4 500 u hotelima, 3 700 u radničkim odmaralištima, 2 500 u auto-kampovima... Nas zanimaju privatni smještaji i auto-kampovi.

Vlasnici privatnih kuća boje ograde, stavljuju nove tapete, uređuju vrtove... Kuća Jovice Čubrila je već spremna.

- Vo im kad mi dodu naši judi. A i, sa Nijemcima i osta im stranim turistima se bo je radi - objašnjava Čubrili - Nijemac ti je kao sat. Samo javi da do aži tog i tog dana, u 17h i to neko iko mjeseci ranije. Kad zaista nađe taj dan, možeš po njemu sat naviti.

...Nastavljamo ka Vodicama. Šteta što je tamo gotovo sve već popunjeno. Divan gradić, rekli bismo s dušom. Prije samo, kažu, nepunih 25 godina Vodice su bile selo. Magarci, more, sunce i muhe. Ništa više.

-Poče i smo sa 32 kreveta - priča nam Joco Juričev, član predsjedništva Turističkog društva, jedan od tvoraca turizma u Vodicama. **- Danas kod nas dođe i 15 000 gostiju. A i poče i smo od početka dobro. Svi kao jedan...**

Na kraju, kada se sve zbroji i oduzme, ostaje dojam da ćemo ove godine, više nego ikada, biti prinuđeni na „paradajz turizam”. Jer sve računice kažu da tročlana ili četveročlana obitelj, kad plati put, sve takse, smještaj, ishranu, uz najveće odricanje od sladoleda, osvježenja, cigareta, novina i drugih ugodnih stvari na koje smo obično kad idemo na more navikli, mora za deset dana potrošiti bar dva stara milijuna. Što opet navodi na zaključak da ove godine na moru treba izdržati, a ne ljetovati. Bar se tako nama čini.

Ilustrovana politika, broj 1178 od 2. lipnja 1981. god.

Država radnog naroda FNRJ donijela je niz zakonskih propisa socijalnog karaktera, po ustavu, pa tako i razne socijalne uredbe: o plaćenom godišnjem odmoru svakom trudbeniku, o povlasticama na vožnji za trudbenike na odmoru, o popustima trudbenika u državnim ugostiteljskim radnjama kad je na godišnjem odmoru itd. Tako je svakom trudbeniku u našoj zemlji zakonski zajamčeno da on može, koristeći svoj godišnji odmor, imati na raspolaganju plaže i hotele, planinska odmarališta, ljetovalio()25 Td[(o)-23(i-3(oa)-35(li-9(65)-3(a9)-59(v)-19(a)-35(t)-124 m)g3(a9)d3(a9))-35(t) -3(oa)-9(65)itv ovatiено35(t)n1

MOŽE I JEFTINO

Može li pansion u hotelima na Jadranu za odmor u srpnju i kolovozu stajati 240 i 330 dinara?

- **Upravo po ovim (ekonomskim) cijenama organizujemo jetovanje za 100.000 radnika iz 142 ko ektiva u zem ji** - kaže magistar ekonomskih znanosti Momčilo Jovanović, direktor Sektora za odmor *Interesne zajednice za organizaciju odmora radnika.* - **Međutim, za zaposlene u pojedinim ko ektivima te cijene su niže za 50 do 70 %, zavisno od načina raspodjele regresa.**

Ova zajednica udružuje novac privrede za izgradnju hotela B kategorije koji posluju i rade gotovo cijele godine. Na taj način je izbjegnuta kratka sezona od 50 do 70 dana i radi se dva i tri puta duže. Tako se, uostalom, dolazi do pristupačnijih cijena pansiona, dva i tri puta jeftinijih nego u hotelima. Dosad je izgrađeno 20 hotela s nešto više od 8 000 postelja duž Jadrana:

Ilustrovana politika, broj 1178 od 2. lipnja 1981. god.

O TURISTIČKIM MJESTIMA

Valja istaći da turizam predstavlja kompleks djelatnosti. Ekspanzija turističkog poleta ne potiče samo razvoj ugostiteljstva nego i razvoj saobraćaja, trgovine, poljoprivrede i drugih djelatnosti. Empirijski podaci pokazuju da izrazito turistička mjesta ostvaruju znatno veći promet u trgovini na malo po stanovniku nego na drugim mjestima. Isto tako u okolini turističkih mjesta poljoprivredna proizvodnja ima specifičnu strukturu i veću tržišnost. Veza turizma i saobraćajnih usluga je neposredna.

Skupina autora, 30 godina socijalističke Jugoslavije, Monos, Beograd, 1975. god.

„...Te godine užežin Vele Gospe cila Europa ka da se priselila u naše Malo misto. Furešti svit razbija je lipu dosadu i mirni život Malega mista. Turisti su sve pretvorili u ludnicu, a svi mištani ka da su postali konobari... Veliki se napridak vidija, mesto se ni moglo više pripoznat, gradilo se otele, kuće, vikendice, reštauracije, asfaltiralo se, cementovalo, nosilo se u kuću tapete, mobilji, ingleške kondute, televizije, frižidere, makinje za pranje rublja i sve moguće aparate ovoga svita i jedino još ča je falilo to je bila električna stolica.

Motorini su bordižavalni, a ni bilo više mista u luci za jahte i jedrilice. Ribari su bacili mriže i pustili bitls frizure.

Smoje, Miljenko, Kronika o našem malom mistu, Feral Tribune, Split, 1995. god. (opisuje ljetu 1968 g.)

DIJELOVI IZ NOVINSKIH ČLANAKA

„Turizam i odmor nisu više stvar dokonih i bogatih pojedinaca, već sve više izraz i manifestacija životnih shvaćanja i potreba najšireg kruga radnih ljudi iz grada i sela, iz tvornice i poljoprivrednog dobra, iz osnovne škole i fakulteta...Našim ljudima je potreban poticaj za pripremanje raznih kulturnih navika jednako onda, kad se radi o obrazovanju, o prosvjećivanju, o održavanju zdravlja ili o odmoru. Štoviše, potreban je neprekidan podstrek, stalna pouka, kako bi se tekvinama svojega rada što bolje koristili”.

Izložba je završena, ali posao tek počinje, Turizam, 6, 1960. god., 20

...Zato one, koji imaju pravo na godišnji odmor, a ne osjećaju tu potrebu, treba u cilju podizanja njihovog kulturnog standarda na to privikavati i stimulirati svim mogućim sredstvima...Kod njih manjka osjećaj kulturne potrebe za turizmom kao promjenom boravišta, nedostaje im svijest o koristima putovanja, razonode i odmora. Tu se pretežno radi o onim radnicima koji su se retrutirali iz redova seljačkih slojeva i koji su po načinu života i društvenoj svijesti ostali još poluseljaci. Takvih je kod nas danas još veliki broj baš stoga, što proces društvenog prestrojavanja iz seljaka u radnike još nije završen. Takvi radnici mahom koriste svoj godišnji odmor kod kuće, vršeći razne poljske poslove pa je za njih prava svrha plaćenog godišnjeg odmora u biti promašena...

Oko ukidanja povlastica za godišnji odmor, Turistički pregled 1, 1954. god.

„Ne, drugovi, hvala vam. Za svojih 30 god. rada još nikada nisam proveo godišnji odmor na moru. To nije za mene...”...Većina radnika je sa sela, mnogi od njih jednostavno ne osjećaju potrebu da za vrijeme ljeta odu nekud od kuće. Za neke je godišnji odmor na moru „luksuz”, nešto sto je svojstveno „gospodi” a ne radniku... Kriva su stara shvaćanja i navike, protiv kojih bi se sindikat trebao intenzivnije boriti...

Društvena tribina: Nije uzrok samo u novcu, Vjesnik, 19. lipnja 1958. god.

TURIZAM DOSTUPAN SVIMA

Paž jivo proučite sve izvode iz tekstova.

Odaberite dva predstavnika u suprotstav jenim u ogama-dva odvjetnika:

-Prvi zastupa državu i nužnost postojanja jeftinog turizma-u aganja u jeftinije pansione, turistička nase ja, kampove, mote e i restorane za masovni turizam (sredinom šezdesetih)

-Drugi zastupa prava radnika odnosno njegovo pravo na jednakost i mogućnost da uživa kao i svi drugi (u sk adu s obećanjima sa početka pedesetih)

Otvorite debatu i dovedite u vezu socija ni mir sa jeftinim turizmom!

UREDJA I ZAKON

Vlada FNRJ je u srpnju 1947. god. donijela Uredbu o plaćenom godišnjem odmoru radnika, namještenika i službenika na najmanje 14 radnih dana odmora uz primanje redovne plaće...duži odmor, u trajanju najviše 30 dana...za udarne, kao i za osobe „koje svojim radom ili drugim osobnim doprinosom utječe na povećanje produktivnosti rada ili poboljšanje kvaliteta proizvodnje, kao i oni koji se ističu svojim marljivim radom i savjesnošću”.

Uredba o plaćenom godišnjem odmoru radnika, namještenika i službenika SL 56 /46

Vlada FNRJ je 1952. god. omogućila povlastice slične onima iz 1947. god. ...radnici i službenici, članovi SSJ, zatim pripadnici vojske i policije, studenti i umirovljenici i članovi njihovih obitelji imali su pravo na 30-to dnevni popust na cijenu od 40% u sezoni i 60% van sezone.

SG 28 /52

(Zbog privreneno ukinutih odmarališta) - osim onih koji koja su pripadala vojsci, policiji, Centralnom odboru SSJ, akademijama znanosti, sveučilištima i ona koja su se odlukom savezne i republičke vlade koristile u reprezentativne svrhe - i njihove predaje ugostiteljskoj mreži, sljedeće dvije godine znatno manji broj ljudi negdje odlazi na odmor...

Naredba o mjerama za štednju artikala široke potrošnje, SL 59 /50

Zemaljski odbor Jedinstvenih sindikata i namještenika Jugoslavije za Hrvatsku na besplatno je ljetovanje već 1946. godine poslao 1 200 najboljih radnika

Radelić, Zdenko, Savez sindikata Jugoslavije i Hrvatske: Kronologija (1945-1985). Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Vijeće Saveza sindikata Hrvatske, Radničke novine, Zagreb 1986. god., 23

Broj radnika koji je koristio povlastice bio je premašen, tek 7,5% od 4 milijuna jugoslavenskih radnika koji su tada na njih imali pravo. Većinom su to bili službenici koji su zbog položaja socijalnih turista neretko doživljani kao drugorazredni gosti...

O godišnjem odmoru, Pravednije povlastice, Vjesnik 21. prosinca 1953. god.

Polazeći od načela da turizam pripada narodu, da je on i u socijalističoj zemlji društvena, zdravstvena i kulturna pojava i potreba za sve slojeve naroda, pored toga što ima i svoj ekonomski značaj ...

Turističke organizacije u Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotoru, Turizam, 10, 1956. god., 11

Bilo bi previše usko i nepravilno kad bi se u obzir uzeli samo ekonomski momenti, a zanemarili oni razlozi radi kojih naša zajednica pokreće domaći turizam u korist radnog čovjeka, njegova zdravlja i kulturnog uždizanja.

Potrošački kredit u turizmu, Turistički pregled. 7-9 1955. god

Turistička politika ovog razdoblja nosi karakteristiku unapređenja domaćeg turizma. Turizam je shvaćen prvenstveno kao najnaprednija forma odmora i rekreacije radne snage, a čak i kao izričito pravo radnih ljudi naše zemlje. U svrhu povećanja domaćeg turističkog prometa preduzimane su različite mјere.

*Deset godina našeg turizma, Turistički pregled
10 - 12 1955. god.*

Za odlazak na odmor bilo je moguće podići i posebno tome namijenjen potrošački kredit, do visine četvrtine desetomjesečne plaće, koji je trebalo otplatiti u 10 mјeseci.

Odmor na kredit, Vjesnik, 12. lipnja 1963. god

Cilj je bio potaknuti korištenje odmora izvan glavne sezone, postići bolji raspored školskih praznika, proširiti turističku kulturu i navike te svrsishodnije ustrojiti odmarališta (sa tim ciljem je) Savezna Narodna skupština 1958. god. usvojila Zakon o osnivanju i poslovanju odmarališta... Domovi odmora, ljetovališta i turistički logori, osnovani od strane društvenih organizacija, privrednih organizacija i organa predviđenih ovim zakonom, koji pružaju pansionске usluge osobama koje imaju pravo korištenja usluga odmarališta

SL 26 /58

Porast standarda postajao je sve češća tema pa i u kontekstu turizma, posebice socijalnoga čija će uloga slabiti kako standard bude postajao boljim

Uloga i mjesto socijalnog turizma u razvitku turističke privrede, Turizam, 10-11 1959. god.

Odmarališta i ljetovališta Ferijalnog saveza olakšavala su upoznavanje s „tekovinama našeg socijalističkog razvitka” te pridonosila „upoznavanju i zbližavanju omladine svih krajeva naše zemlje, jačanju pozitivnih osobina i navika i stvaranju sklonosti kod omladine za aktivnim odmorom”.

*Stanje i problemi dječjeg omladinskog turizma,
Turizam 10-11 1961. god.*

Uloga Ferijalnog saveza u razvitku omladinskog turizma, Turizam, 12. 1962. god.

I dalje se računa s intezivnom izgradnjom objekata za odmor radnika, službenika, djece i omladine te porastom kapaciteta turističkih logora i privatnih soba.

Društveni plan privrednog razvijanja NRH za razdoblje 1961-65 NN 8 /61

Šezdesetih je mrežu odmarališta u Hrvatskoj ovisno od godine činilo 500-700 radničkih i stotinjak omladinskih i dječjih odmarališta.

SGH-71, 171

Sindika no odmara ište u Vučkovcu, 1960

Kamp nase je u Djenovićima, 1989. god.